

Innovatiekracht en investeringsvermogen in de provincie Friesland

In opdracht van Planbureau Fryslân

Oktober 2025

Inhoud

- Aanleiding & Structuur van het rapport [p. 3](#)
- Ecosystemen voor Ondernemerschap [p. 5](#)
- Ecosysteem voor Ondernemerschap Index [p. 10](#)
- Overzicht van innovatieve bedrijven in Friesland [p. 16](#)
- Overzicht van het Friese startup en scale-up landschap [p. 25](#)
- Verdieping op ecosysteem elementen [p. 31](#)
 - Leiderschap
 - Netwerken
 - Financiering voor startups en scale-ups
 - Diensten
- Conclusie [p. 41](#)

Versterken van Friese innovatiekracht en verdienvermogen

- De Noord-Nederlandse economie kent een relatief laag verdienvermogen in vergelijking met de rest van Nederland. Ook blijft de groei van het bruto regionaal product achter bij de landelijke groei. Eén van de drijvende krachten om het verdienvermogen – en daarmee de economische groei – te versterken, is de innovatiekracht van een regio. Innovatie kan bovendien bijdragen aan het oplossen van maatschappelijke opgaven.
- Nederland staat Nederland op de 3e plek van [het European Innovation Scoreboard 2025](#) van de Europese Commissie, en wordt daarmee gezien als ‘innovatieleider’ binnen de Europese Unie. Toch zijn binnen Nederland de regionale verschillen in innovatiekracht groot, en deze worden grotendeels bepaald door regionale factoren.
- Onder regionale innovatiekracht verstaan we het vermogen van organisaties in een regio om innovaties (nieuwe producten, diensten of processen) te ontwikkelen én succesvol te vermarkten. Het gaat hierbij met name om startups, scale-ups en bedrijven die innovatieve producten en diensten op de markt brengen.
- Dit innovatief ondernemerschap van startups, scale-ups en innovatieve bedrijven vormt als het ware de ‘output’ van een breder geheel aan onderliggende factoren, zoals leiderschap, netwerken, financiering en diensten. Dit samenhangende geheel wordt aangeduid als het Ecosysteem voor Ondernemerschap¹.
- Om de innovatiekracht en het verdienvermogen van Friesland te versterken, is eerst meer inzicht nodig. Wat bepaalt de innovatiekracht van een regio, en hoe staat Friesland ervoor?

Structuur van het rapport

Meer inzicht in Friese innovatiekracht

Ecosysteem voor Ondernemerschap

- Voor het analyseren van de innovatiekracht van de Friese economie nemen we het Ecosysteem voor Ondernemerschap als uitgangspunt. We starten met een toelichting op dit ecosysteemmodel, waarbij we ingaan op de benadering en de onderlinge samenhang tussen de verschillende elementen. Ook bespreken we de indicatoren die gebruikt worden om het model met uniforme data op regionaal niveau te operationaliseren.
- Vervolgens geven we een overzicht van de prestaties van de regionale ecosystemen in Nederland. Hierbij brengen we ook de ontwikkeling ten opzichte van 2024 in kaart. Bovendien zoomen we in op de Friese regionale ecosystemen voor ondernemerschap (op COROP-niveau) en vergelijken we hun prestaties met de rest van Nederland.

Innovatieve bedrijven, startups en scale-ups

- Na de bespreking van de ecosysteem elementen, richten we ons op de ‘outputs’ van deze ecosystemen. De focus ligt op bedrijven die aansluiten bij het Nederlandse Missiegedreven Topsectorenbeleid en op bedrijven die actief zijn binnen de thema’s van het Friese economische speerpuntenbeleid. Vervolgens brengen we het Friese startup en scale-up landschap in beeld en plaatsen dit in breder nationaal perspectief.

Verdieping op ecosysteem elementen

- In het vervolg van het rapport gaan we dieper in op enkele specifieke ecosysteemelementen die bepalend zijn voor de innovatiekracht van Friesland: leiderschap, netwerken, financiering en ondersteunende diensten. We analyseren de mate waarin Friese partijen actief zijn in Europese innovatienetwerken en welke rol zij hierin vervullen, met speciale aandacht voor leiderschapsposities. Daarna richten we ons op financiering van startups en scale-ups: wie investeert, waarin wordt geïnvesteerd, en welke trends zijn zichtbaar? Tot slot onderzoeken we de ondersteunende diensten die innovatief ondernemerschap in de provincie stimuleren. Denk hierbij aan campussen, co-working locaties, fieldlabs, ondersteunende diensten voor startups en samenwerkingsverbanden gericht op innovatie en ondernemerschap.

Conclusie

- We eindigen met een conclusie waarin we de belangrijkste bevindingen samenvatten en aangeven welke verbeteringen mogelijk zijn om het Friese ecosysteem voor (innovatief) ondernemerschap te versterken. Daarmee vormt dit rapport een eerste stap in het inzichtelijk maken van de innovatiekracht – en deels ook het investeringsvermogen rond startups en scale-ups – van de Friese economie.

Ecosystemen voor Ondernemerschap

Ecosystemen voor Ondernemerschap

De Entrepreneurial Ecosystem-benadering

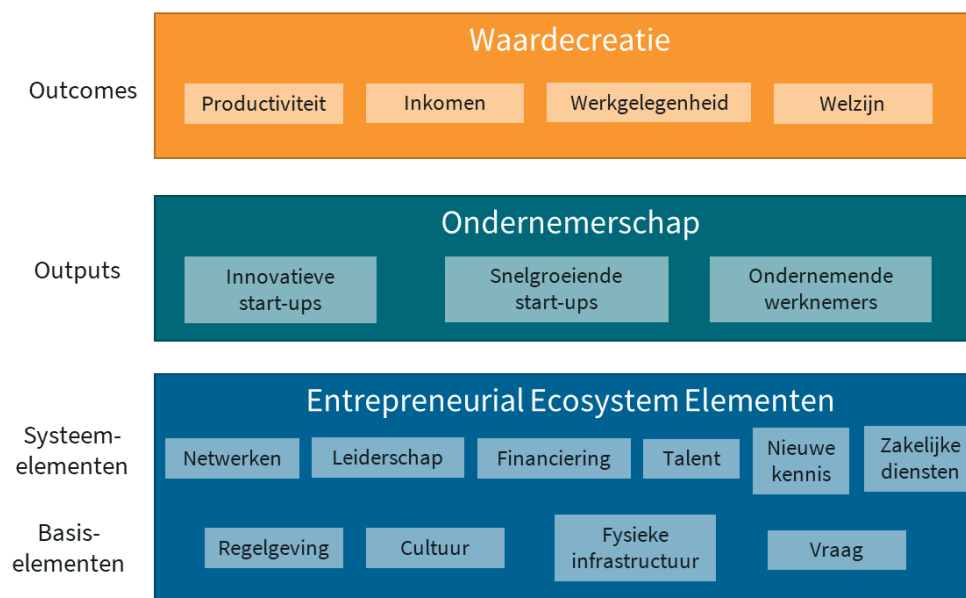
Binnen de Entrepreneurial Ecosystem-benadering wordt de economie gezien als een complex systeem van actoren en factoren die ondernemerschap mogelijk maken. Het 'ecosysteem' concept benadrukt de onderlinge afhankelijkheid van de actoren en factoren. Het focust op de rol van de context voor het mogelijk maken van ondernemerschap. Ondernemerschap is het proces waarbij individuen kansen zien en realiseren om nieuwe waarde te creëren. Ondernemerschap komt voort uit het ecosysteem én ondernemers zijn sleutelpersonen binnen het ecosysteem. Ondernemers hebben binnen het ecosysteem te maken met (vaak lokale) middelen en actoren, die de kans op productief ondernemerschap versterken.

Ecosystemen voor ondernemerschap zijn opgebouwd uit een verzameling randvoorwaarden en systeemelementen.

De randvoorwaarden (basiselementen) zijn: sociale condities (**formele instituties** en **cultuur**), **fysieke condities** en **marktvraag**. Deze elementen beïnvloeden sociale interactie.

De systeemelementen zijn het hart van het ecosysteem. De aanwezigheid en interactie tussen deze elementen zijn cruciaal voor het succes van het ecosysteem. **De toegang tot financiering** is cruciaal voor het ontstaan van innovatieve projecten die lang genoeg kunnen duren om te leiden tot marktintroductie. Daarnaast is de aanwezigheid van voldoende (goed opgeleid) **talent** belangrijk voor het succes van het ecosysteem. Ook de beschikbaarheid van **kennis**, bijvoorbeeld in de vorm van (publieke) R&D, is van belang. **Gedegen netwerken** zorgen voor verspreiding van kennis, talent en kapitaal. **Intermediaire diensten** maken het mede mogelijk voor bedrijven om zich te focussen op hun ondernemerschap. Tot slot geeft **leiderschap** richting aan het ecosysteem.

Schematische weergave van alle relevante variabelen in een ecosysteem voor ondernemerschap

Bron: Stam, E. (2014) Ecosystemen voor ambitieus ondernemerschap. Economisch Statistische Berichten. Jaargang 99 (4698S) 20-11-2014, 6-12; Stam, E. Van der Starre, B. & Van den Toren, J.P. (2018) Ecosystemen en regionaal DNA. In: Hoogerbrugge, M. & Van Hoorn, J. (eds) De Economische Agenda voor Stad en Regio. Den Haag: Platform31. pp. 47-53; Vogelaar, J.J., Cloosterman, E., Stam, E. & Oosterwaal, L. (2020) Economisch beleid regio: naar een missie-gestuurde ecosystemebenadering. Economisch Statistische Berichten. Jaargang 105(4790), 8 oktober 2020, 468-471.; Stam, E. & Van de Ven, A. (2021) Entrepreneurial Ecosystem Elements. Small Business Economics. 56.2: 809-832. <https://doi.org/10.1007/s11187-019-00270-6>; Leendertse, J., Schrijvers, M. & Stam, E. (2022) Measure twice, cut once. Entrepreneurial Ecosystem Metrics. Research Policy 51.9 <https://doi.org/10.1016/j.respol.2021.104336>

Ecosystemen voor Ondernemerschap

Ecosysteemontwikkeling

Als de tien elementen van een entrepreneurial ecosystem goed op elkaar aansluiten stimuleert dat productief ondernemerschap: ondernemerschap dat meerwaarde genereert voor de economie en samenleving als geheel.

Een sterk ecosysteem voedt zichzelf

Productief ondernemerschap kan ook weer de tien elementen voeden. Zo kunnen ondernemers bijdragen aan de groei van kennis, leiderschap en netwerken. Dankzij hen groeit ook waardecreatie in de vorm van productiviteit, inkomen, werkgelegenheid en welzijn. Deze waardecreatie vloeit dan weer terug naar de verschillende elementen van het ecosysteem. Oftewel, een goed functionerend ecosysteem voor ondernemerschap zorgt niet alleen voor **grotere (economische) welvaart**, maar kan ook een zelfversterkend mechanisme vormen voor de **ontwikkeling van het ecosysteem**.

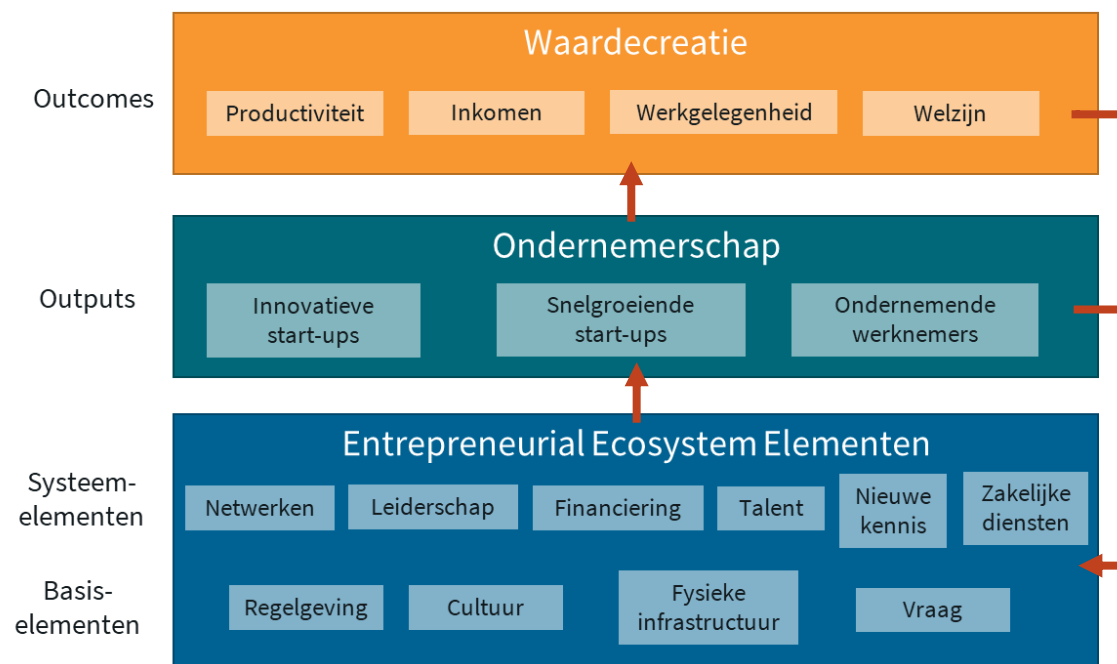
Personen, netwerken én instituties centraal

De Entrepreneurial Ecosystem-benadering wijkt af van het klassiek-economische denken dat alleen bouwt op bedrijven en markten. Denken in een ecosysteem zet de personen, netwerken en instituties centraal. De personen in het ecosysteem creëren waarde. Instituties stimuleren of belemmeren hen.

Het ecosysteem voor beleidsmakers

De rol van de overheid in het ecosysteem is belangrijk: beleidsinterventies kunnen het ecosysteem versterken of verzwakken. Een **ecosysteembenadering biedt handvatten voor beleid**.

Schematische weergave van het zelfversterkende mechanisme in een ecosysteem voor ondernemerschap

De berekening van de Entrepreneurial Ecosystem Index

Met de Entrepreneurial Ecosystem Index brengen we ecosystemen voor ondernemerschap in beeld en maken die vergelijkbaar. Deze index bestaat uit een getal dat de som is van het cijfer dat een regio krijgt voor elk van de systeemelementen en randvoorwaarden (p. 6) van het ecosysteem.

Kwantitatieve indicatoren

Voor elk van de elementen hebben we kwantitatieve indicatoren geformuleerd. De kwaliteit van het element wordt bepaald door hoe ver de waarde van een specifiek ecosysteem van het Nederlandse gemiddelde ligt. Deze elementwaarde drukken we uit als een getal rondom 1, **waarbij 1 het Nederlands gemiddelde is**. Regio's die beter presteren dan het gemiddelde krijgen een waarde boven de 1, regio's die slechter presteren een waarde onder de 1.

Toekenning van cijfers

Met tien variabelen (zes systeemelementen en vier randvoorwaarden) zou een **gemiddelde Nederlandse regio een 10 scoren**. Regio's die hoger scoren hebben op één of meerdere variabelen een voorsprong op het Nederlands gemiddelde.

Herkomst van data en correcties ten opzichte van vorige editie

Alle data is op COROP-niveau (stadsregio) verzameld, behalve de data over formele instituties en financiering die we op provincieniveau hebben verzameld. Voor financiering is de data nog niet fijnmazig genoeg om tot een representatieve indicator op COROP-niveau te komen. Voor data waar de jaar-op-jaar variatie grote verschillen kent, hebben we een gemiddelde genomen van het meest recente jaar en de twee jaar daarvoor. Bij de data van CORDIS combineren we de aanvragen van het Horizon2020-programma en de voortgezette variant Horizon Europe. Ten opzichte van voorgaande edities kunnen de scores van jaren ervoor licht afwijken. Dit heeft te maken met een correctie van data uit voorgaande jaren die is aangevuld, bijvoorbeeld in het geval van financieringsdata. In deze editie is een correctie doorgevoerd met betrekking tot financiering. De cijfers van afgelopen editie zijn met terugwerkende kracht gecorrigeerd op basis van aangevulde data.

De empirische indicatoren: indicator en indicatie

Op de volgende pagina staat een overzicht van de verschillende empirische indicatoren en hun bronnen. Deze indicatoren zijn de beste representatie van de variabelen op dit lagere schaalniveau tot nu toe, maar beschrijven niet de gehele complexiteit van de situatie. Daarom moeten ze altijd worden gezien als een indicatie van de situatie.

Methode

Empirische indicatoren voor elementen van ecosystemen voor ondernemerschap

Elementen	Beschrijving	Empirische indicator(en)	Bronnen
Leiderschap	Leiderschap die richting geeft aan collectieve actie.	Aantal penvoerende organisaties met een innovatieproject (H2020, Horizon Europe & Nederlandse innovatieprojecten) gevestigd in de regio per 1.000 bedrijven, gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	Rijkdienst voor ondernemend Nederland (RVO) (2021-2023) ¹ & CORDIS (2022-2024)
Netwerken	Verbondenheid van bedrijven in kennisnetwerken.	Aantal verbonden bedrijven per 1.000 bedrijven in innovatieprojecten (Horizon 2020 & Horizon Europe), gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	CORDIS (2022-2024)
Financiering	De toevoer en toegankelijkheid van kapitaal voor financiering nieuwe ondernemingen.	Intensiteit (gemiddelde investering per bedrijf) en prevalentie (aantal bedrijven die investering ontvangen per 1.000 bedrijven) op provincieniveau, gemiddelde over afgelopen 3 jaar.	Nederlandse Vereniging Participatiemaatschappijen (NVP) (2022-2024)
Kennis	Investeringen in nieuwe kennis.	Intensiteit (gemiddelde investering per bedrijf) en prevalentie (aantal bedrijven die investering doen per 1.000 bedrijven) van investering in loonkosten en machines voor R&D.	RVO 2020 ²
Talent	Het aandeel mensen met veel menselijk kapitaal door opleiding.	Percentage hoogopgeleiden van de totale bevolking.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2024)
Diensten	De toevoer en toegankelijkheid van diensten.	Percentage van bedrijfsvestigingen in de zakelijke dienstverlening.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2024)
Formele instituties	De kwaliteit en efficiëntie van governance.	Vier componenten: corruptie, rechtsstaat, overheidseffectiviteit en verantwoording, in genormaliseerde score op provincieniveau.	Quality of Government Survey (2022); Regional Competitiveness Index (RCI) 2.0 (2022)
Infrastructuur	Fysieke infrastructuur en positie van de regio.	Afstand tot hoofdweg (CBS), afstand tot treinstation (CBS), bereikbaarheid via spoor en weg (aantal personen binnen 90 minuten rijden of 120 km radius) en toegang tot vluchten (aantal passagiersvluchten binnen 90 minuten rijden).	Regional Competitiveness Index (RCI) 2022 & CBS (2023)
Vraag	Potentiële bestedingsruimte en vraag uit de markt.	Bruto regionaal product per hoofd van de bevolking.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2023)
Ondernemerscultuur	Waardering van ondernemerschap in de regio.	Nieuwe bedrijven opgericht per 1.000 inwoners.	Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS) (2024)

Ecosysteem voor Ondernemerschap Index

Entrepreneurial Ecosystem Index voor stadsregio's

Het aantal regio's boven het Nederlands gemiddelde daalt

Stadsregio's als uitgangspunt

Ecosystemen manifesteren zich vaak op het niveau van stadsregio's: de combinatie van een grote stad of gemeente en de omliggende plaatsen. De ecosystemen hebben we geanalyseerd op **COROP-niveau**. Dit geeft een goed beeld van de verschillen tussen de ecosystemen in Nederland, omdat veel factoren die van belang zijn voor het ecosysteem sterk regionaal beïnvloed worden.¹ De rol van de regio blijkt ook uit de variatie van de Entrepreneurial Ecosystem Index: de index varieert van 5,5 tot 24,6.

Goed presterende regio's

De regio Delft-Westland heeft wederom het sterkste ecosysteem met 24,6 punten. Daarop volgen Groot-Amsterdam (13,5), Agglomeratie Leiden-Bollenstreek (13,4), Zuidoost-Noord-Brabant (13,4) en Overig Groningen (12,5). Belangrijke elementen die deze regio's zo sterk maken zijn **leiderschap, kennis en netwerken**. In totaal scoren 10 van de 40 regio's boven het Nederlands gemiddelde.

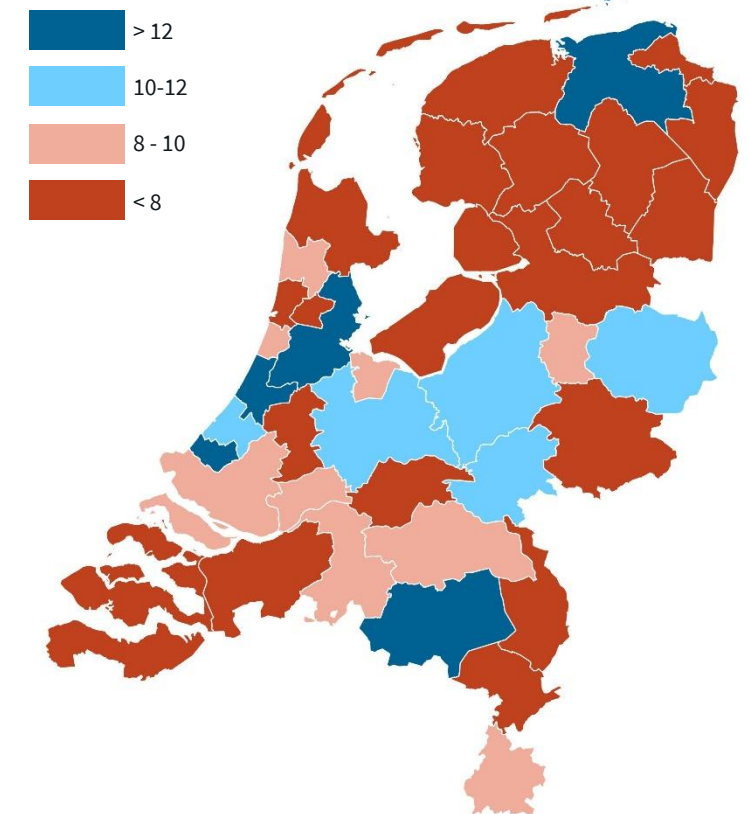
Zwak presterende regio's

De regio's die zwak scoren op de EE-Index zijn vooral de **perifere (grens)regio's of regio's zonder kennisinstellingen**, waaronder Friesland. Bovendien hebben kennisregio's vaak een aanzuigende werking op bijvoorbeeld talent en innovatief ondernemerschap uit omliggende regio's. Bij deze regio's verschillen de oorzaken, maar meestal zijn de doorslaggevende indicatoren leiderschap, netwerken, kennis en financiering.

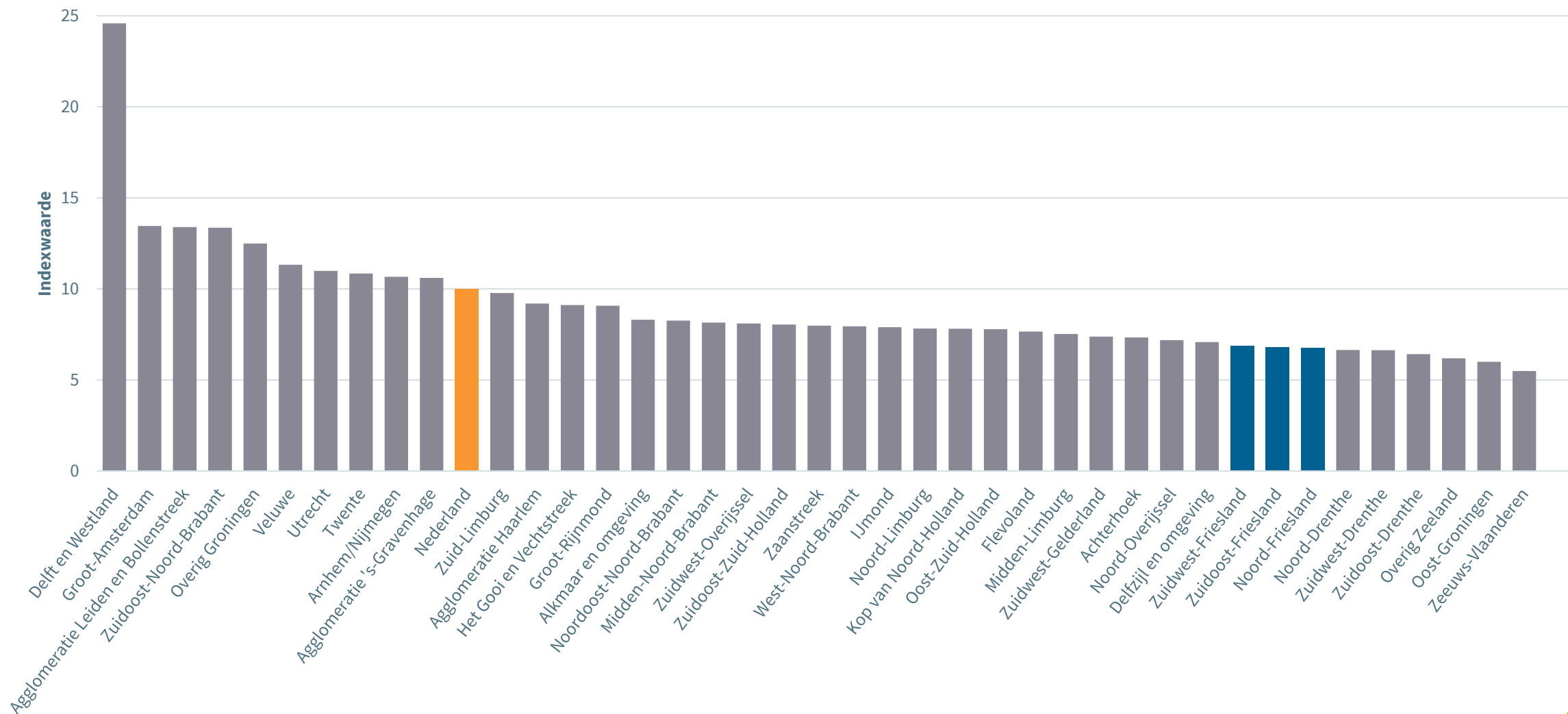
Noord Nederland

De noordelijke provincies vallen op als **zwak presterende ecosystemen**, met uitzondering van Overig Groningen vanwege het sterke kennisecosysteem rondom de Universiteit. De constatering van voornamelijk zwak presterende ecosystemen sluit aan op de aanleiding voor dit rapport, met de constatering dat Noord Nederland een relatief laag verdienvermogen heeft.

Scores EE-Index per stadsregio; 2025

Ranglijst EE-Index 2025

Verandering Entrepreneurial Ecosystem Index voor stadsregio's

Sterke ontwikkelingen in het Noorden en Zuiden

Als we de scores van de huidige Entrepreneurial Ecosystem Index (2025) vergelijken met die van 2024, dan zien we meerdere ontwikkelingen die aantonen dat ecosystemen over tijd veranderen. We kijken dan hoe regio's zich ontwikkelen ten opzichte van het Nederlands gemiddelde.

Noord-Nederland groeit door en positieve ontwikkelingen in het Zuiden

Tussen 2024 en 2025 is bijvoorbeeld een opvallende positieve ontwikkeling te zien in Noord-Nederland. Afgelopen jaar zagen we al dat er positieve ontwikkelingen waren in Noord-Nederland en dat zet zich in 2025 voort. **De kwaliteit van de Friese ecosystemen is toegenomen.** In het Zuiden zien we positieve ontwikkelingen in de Zeeuwse regio's en Noord-Brabant. Midden-Noord-Brabant (Tilburg en omgeving) is het meest versterkt in het Zuiden. Ook de Veluwe en de Achterhoek zijn versterkt in hun ecosysteem. Van de sterke ecosystemen (>10) zijn Leiden-Bollenstreek & Overig Groningen (stadsregio Groningen) het meest versterkt.

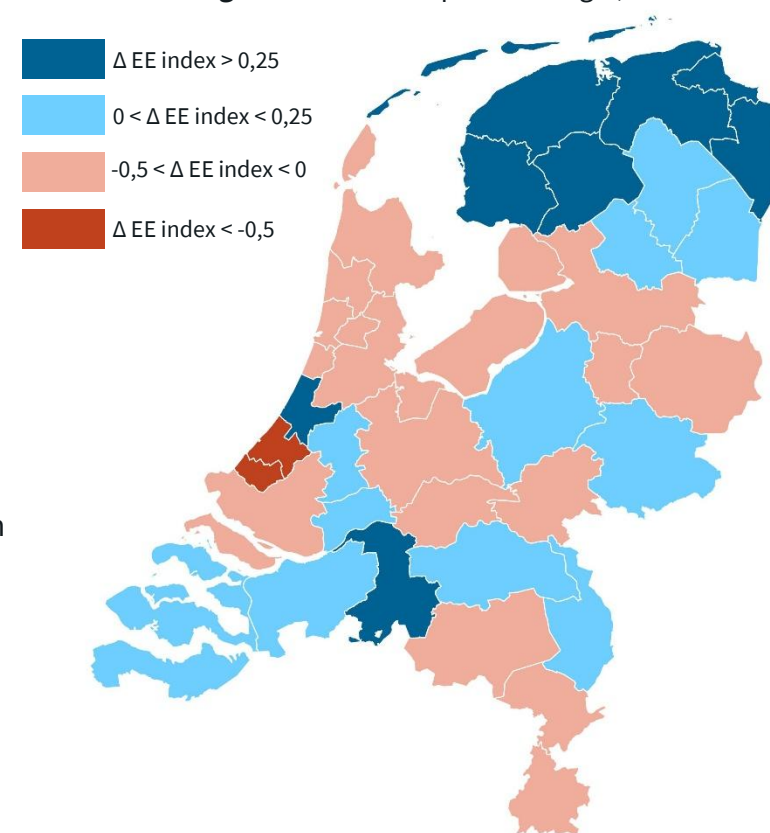
De sterkste ecosystemen verzwakken

In de groep van sterkste ecosystemen (>12) valt het op dat de verschillen kleiner zijn geworden. Waar Delft-Westland nog steeds met kop en schouders boven de rest uitsteekt, zijn de ecosystemen van Groot-Amsterdam en Zuidoost-Noord-Brabant relatief verzwakt. Deze twee ecosystemen stonden stevast op de 2^e en 3^e plek in de index. Leiden nestelt zich nu naast Zuidoost-Noord-Brabant. Delft-Westland en de Agglomeratie 's-Gravenhage zijn het meest verzwakt van de sterkste regio's. Andere kennisregio's zoals Utrecht, Zuid-Limburg en Twente zijn ook iets verzwakt.

Meer ecosystemen zijn flink sterker geworden

Ten opzichte van de index van 2024 zien we **meér regio's die een positieve verandering doormaken**. Negentien regio's in de huidige editie ten opzichte van veertien regio's in de vorige editie. Daarnaast zien we veel regio's die flink versterkt zijn, met acht regio's in de sterkste groeicategorie ten opzichte van vier regio's in de vorige editie.

Verandering EE Index scores per stadsregio; 2025

Verdieping: provincie Friesland

Friese ecosystemen zijn versterkt maar de samenstelling daarvan verschilt

Friesland scoort als provincie onder het Nederlands gemiddelde. In 2025 zien we echter positieve ontwikkelingen voor alle drie de Friese regio's ten opzichte van het Nederlands gemiddelde.

Regionale spreiding van activiteiten en zwak presterende elementen

De regio kent **geen dominante aanwezigheid van een onderzoek- of kennisinstelling**, maar heeft wel actieve satellietlocaties vanuit de WUR (Dairy Campus) en de Rijksuniversiteit Groningen (Campus Fryslân). Voor de cijfers betekent het vaak dat de specifieke projecten bij de hoofdinstelling geregistreerd staan, waardoor ze niet in deze cijfers meegeteld worden. Geen enkele regio valt specifiek op als een uitschieter in Friesland, waarbij dat in een vergelijkbare regio zoals Groningen of Limburg wél het geval is. Hier zien we vaak één dominant ecosysteem in een perifere provincie. De spreiding is ook terug te zien in de kennisintensieve elementen.

Leiderschap en netwerken zijn voornamelijk zwak vanwege de relatief kleine omvang van partijen die partners in (innovatie)netwerken verbinden. Het element kennis scoort onder het Nederlands gemiddelde maar niet extreem zwak.¹

Positieve ontwikkelingen maar verschillende patronen

De regio ziet ondanks het onder gemiddelde presteren wél een relatieve versterking van de ecosystemen. Provincie breed **is financiering hier een belangrijke drijfveer voor**, met 0,43 punten verandering zorgt dit voor het grootste positieve effect op de scores van deze ecosystemen. Voor alle regio's geldt óók dat **de regionale vraag is gegroeid**. Tussen de ecosystemen zijn wél wat verschillen. Zuidwest-Friesland wijkt daarin het meest af met positieve ontwikkelingen op de elementen netwerken, talent, diensten en cultuur. Noord-Friesland valt weer het meest op vanwege de positieve ontwikkeling van het leiderschap in de regio. Zuidoost-Friesland heeft naast financiering & vraag de ondernemerscultuur als grootste ontwikkeling.

Scores van EE-Index-elementen voor stadsregio's in de provincie Friesland

Element	Noord-Friesland	Δ	Zuidwest-Friesland	Δ	Zuidoost-Friesland	Δ
Leiderschap	0,17	0,03	0,36	-0,01	0,19	0,00
Netwerken	0,29	-0,04	0,09	0,09	0,22	-0,03
Cultuur	0,76	-0,01	0,71	0,01	0,71	0,04
Instituties	1,03	0,00	1,03	0,00	1,03	0,00
Diensten	0,83	0,01	0,84	0,02	0,88	0,00
Infrastructuur	0,74	0,02	0,78	0,00	0,74	0,00
Vraag	0,77	0,04	0,68	0,08	0,81	0,04
Talent	0,83	-0,01	0,77	0,05	0,82	-0,06
Financiering	0,88	0,43	0,88	0,43	0,88	0,43
Kennis	0,45	0,00	0,72	0,00	0,53	0,00
Totale Score	6,76	0,47	6,86	0,66	6,80	0,42

Noot: delta is gebaseerd op de verandering tussen de metingen van 2024 en 2025.

Sterk	>1,05	Gemiddeld	> 0,95 < 1,05	Zwak	> 0,50 < 0,95	Slecht	< 0,50
-------	-------	-----------	---------------	------	---------------	--------	--------

14 ¹ De elementen worden geoperationaliseerd op basis van beschikbare data. Dat wil niet zeggen dat er buiten deze cijfers om niks gebeurt, zoals (regionale) netwerken en leidende organisaties. Echter, dit geldt voor alle regio's, waardoor het inzichtelijk maken van bijvoorbeeld alle netwerken en al het leiderschap in alle regio's (die nu niet door de data worden gevangen), naar verwachting niet zullen leiden tot wezenlijk andere scores.

Verdieping: provincie Friesland

Verschillen met vergelijkbare regio's zijn klein

- In vergelijking met regio's die een vergelijkbare totaalscore hebben, scoren met name Zuidoost-Friesland en Noord-Friesland **laag op Kennis**. Lage kennisscores betekenen dat er relatief weinig R&D activiteiten bij bedrijven in de regio zijn die innovatief ondernemerschap ondersteunen.
- Op Netwerken scoort met name Zuidwest-Friesland opvallend zwak, wat erop duidt dat relatief weinig bedrijven actief zijn in innovatieve Europese samenwerkingsverbanden.
- Ook scoren de drie Friese regio's **zwak op het gebied van fysieke Infrastructuur** (wegen, treinverbindingen en luchthavens).
- Daarentegen scoort Friesland **sterk op Financiering** ten opzichte van Flevoland, Zeeland, Overijssel, Drenthe, Gelderland en Limburg. Dit komt met name door de positieve ontwikkeling die is doorgemaakt ten opzichte van de vorige periode. Deze positieve ontwikkeling zien we later in dit rapport ook terug bij investeringen in startups.

Regio	Leiderschap	Netwerken	Cultuur	Instituties	Diensten	Infrastructuur	Vraag	Talent	Financiering	Kennis	Totaal score
Midden-Limburg	0,10	0,10	0,79	1,00	0,85	1,10	0,79	0,92	0,84	1,05	7,53
Zuidwest-Gelderland	0,10	0,23	0,84	1,03	0,92	1,11	0,84	0,82	0,77	0,72	7,38
Achterhoek	0,21	0,07	0,70	1,03	0,87	1,27	0,72	0,85	0,77	0,84	7,33
Noord-Overijssel	0,18	0,17	0,80	1,02	0,88	1,01	0,92	0,91	0,72	0,59	7,19
Delfzijl en omgeving	0,51	0,13	0,55	1,01	0,67	1,24	0,91	0,63	0,98	0,45	7,09
Zuidwest-Friesland	0,36	0,09	0,71	1,03	0,84	0,78	0,68	0,77	0,88	0,72	6,86
Zuidoost-Friesland	0,19	0,22	0,71	1,03	0,88	0,74	0,81	0,82	0,88	0,53	6,80
Noord-Friesland	0,17	0,29	0,76	1,03	0,83	0,74	0,77	0,83	0,88	0,45	6,76
Noord-Drenthe	0,06	0,23	0,68	1,03	0,95	0,72	0,70	0,99	0,75	0,55	6,65
Zuidwest-Drenthe	0,23	0,14	0,66	1,03	0,83	0,85	0,83	0,82	0,75	0,50	6,63
Zuidoost-Drenthe	0,21	0,19	0,71	1,03	0,74	0,78	0,64	0,65	0,75	0,74	6,43
Overig Zeeland	0,12	0,05	0,77	0,99	0,82	0,92	0,83	0,76	0,44	0,51	6,19
Oost-Groningen	0,05	0,00	0,58	1,01	0,72	0,82	0,63	0,71	0,98	0,49	6,00

Sterk

>1,05

Gemiddeld

> 0,95 < 1,05

Zwak

> 0,50 < 0,95

Slecht

< 0,50

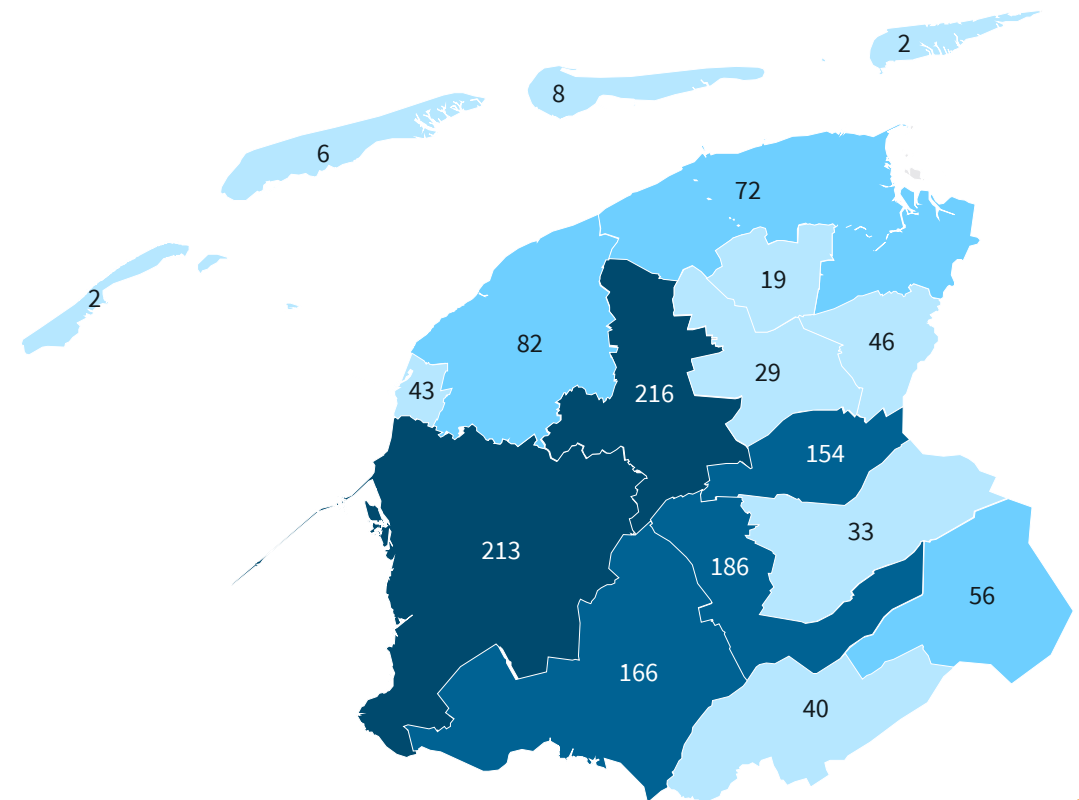
Overzicht van innovatieve bedrijven in Friesland

Innovatieve bedrijven in Friesland

Friesland relatief gezien ‘even innovatief’ als landelijk gemiddelde

- Innovatiespotter baseert zich op het **Nederlandse Missiegedreven Topsectoren Beleid** om te bepalen of een bedrijf als innovatief wordt aangemerkt. Op basis van dit Topsectorenbeleid zijn **elf innovatiethema's** vastgesteld (Agrifood, Bouw, Chemie, Circulair, Energie, Health, Hightech, ICT, Logistiek, Social Impact en Water). Als een bedrijf kenmerken heeft van één of meer van deze thema's, wordt een bedrijf aangemerkt als innovatief. Daarmee kan een bedrijf dus op meerdere innovatiethema's actief zijn.
- Van de ~51.000 economisch actieve bedrijven die Innovatiespotter identificeert in Friesland, markeren zij er **~1.370 als innovatief¹**. Daarmee wordt 2,7% van de economisch actieve bedrijven in Friesland gezien als innovatief, vergelijkbaar met het Nederlands totaal (ook 2,7%). Daarmee is **Friesland ‘even innovatief’** als het landelijk gemiddelde.
- Met name bedrijven in de gemeenten Heerenveen (4,5%), Smallingerland (4,1%), Harlingen (3,5%) en De Fryske Marren (3,4%) zijn bovengemiddeld vaak innovatief. Daarentegen zijn relatief gezien de minste innovatieve bedrijven te vinden op Terschelling (1,0%), Vlieland (1,1%), en in Tytsjerksteradiel (1,3%), Dantumadiel (1,4%) en Opsterland (1,4%).

Aantal innovatieve bedrijven per gemeente

Bron: Innovatiespotter

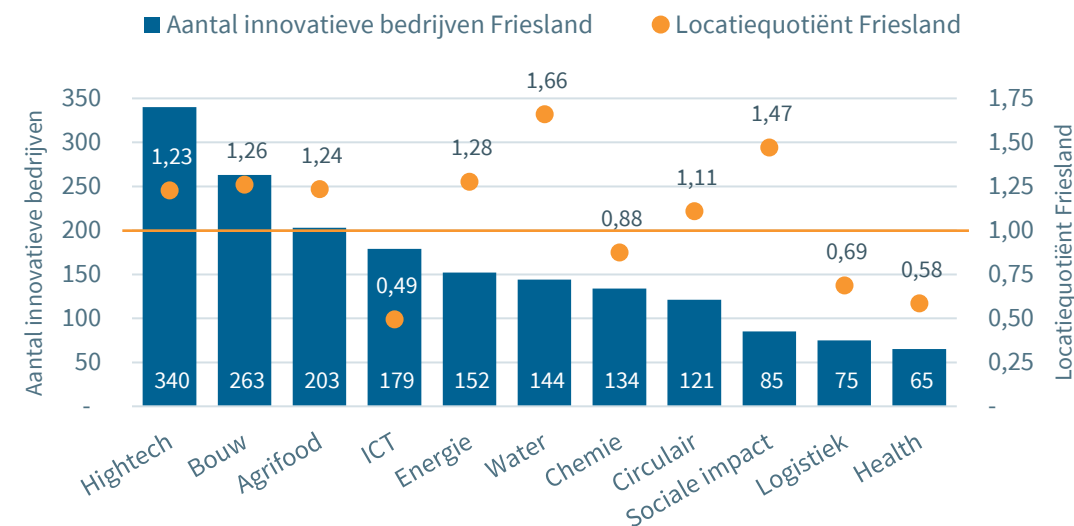
¹ Het is mogelijk dat een bedrijf dat door Innovatiespotter wordt aangemerkt als innovatief, ook door Dealroom wordt geïdentificeerd als startup of scale-up en in het volgende hoofdstuk ook wordt meegenomen in de aantallen startups en scale-ups. Er kan dus overlap bestaan tussen de innovatieve bedrijven en startups en scale-ups.

Innovatieve bedrijven in Friesland

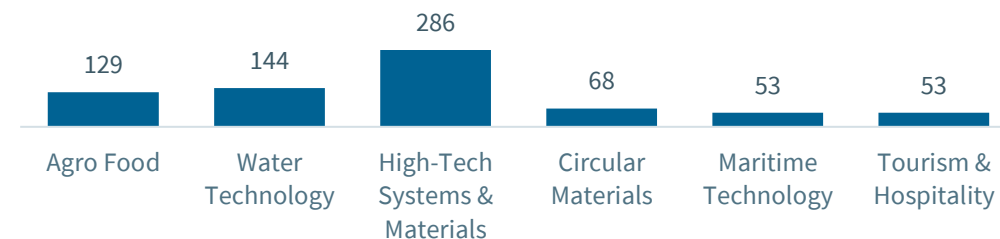
Friese bedrijfsleven kent sterkste specialisatie op innovatiethema Water

- Zoals toegelicht op de vorige pagina, heeft Innovatiespotter op basis van het Topsectorenbeleid elf innovatiethema's vastgesteld. Kijkend naar aansluiting van het Friese innovatieve bedrijfsleven op deze innovatiethema's – en daarmee het Nederlandse Topsectoren Beleid – zien we dat de meeste van de ~1.370 innovatieve bedrijven actief zijn op het **innovatiethema Hightech** (340), gevolgd door Bouw (263) en Agrifood (203).
- Kijkend naar de locatiequotiënt¹ - die we hanteren als graadmeter voor specialisatie van Friese innovatieve bedrijfsleven - zien we **specialisatie van Friesland op de innovatiethema's Water, Agrifood, Hightech en Circulair**. Dit zijn tevens economische speerpunten van de provincie. De focus op deze thema's komt dan ook duidelijk naar voren. Daarnaast specialiseert het Friese innovatieve bedrijfsleven zich ook op de innovatiethema's Sociale impact, Energie en Bouw.
- Daarentegen zijn innovatieve bedrijven in ICT, Health, Logistiek en Chemie relatief zwakker vertegenwoordigd in vergelijking met Nederland.
- ~580 van deze ~1.370 innovatieve bedrijven zijn actief op één of meerdere **economische speerpunten van de provincie**: Agro Food, Water Technology, High-Tech Systems & Materials, Circular Materials, Maritime Technology en Tourism & Hospitality. Op de volgende pagina's gaan we hier dieper op in.

Innovatieve Friese bedrijven naar Topsector (innovatiethema)

Innovatieve bedrijven naar economisch speerpunt

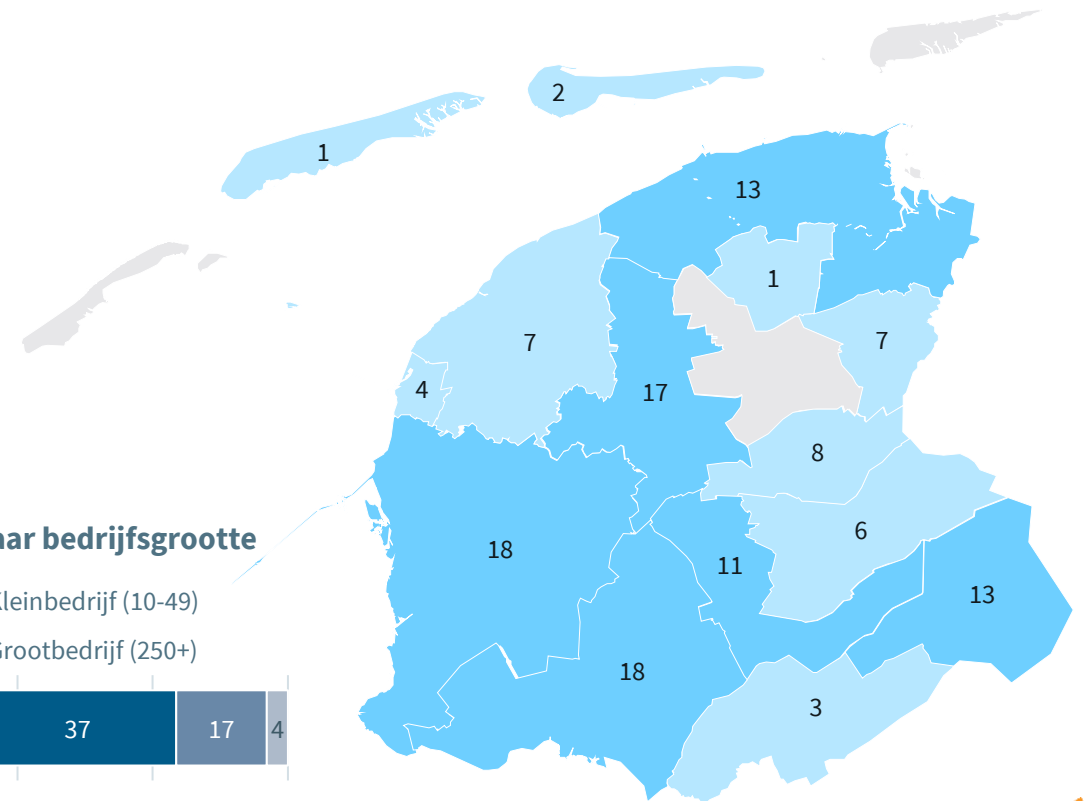
Bron: Innovatiespotter

¹ Een locatiequotiënt geeft aan in welke mate een sector/innovatiethema in een regio sterker of zwakker vertegenwoordigd is dan gemiddeld in Nederland. Bij een locatiequotiënt van 1 heeft een sector/innovatiethema in Friesland hetzelfde aandeel ten opzichte van het totaal aantal bedrijven als landelijk. Bij een locatiequotiënt >1 is een sector/innovatiethema relatief sterker aanwezig in Friesland (wat duidt op specialisatie) en bij een locatiequotiënt <1 is een sector/innovatiethema in Friesland relatief zwakker vertegenwoordigd dan landelijk.

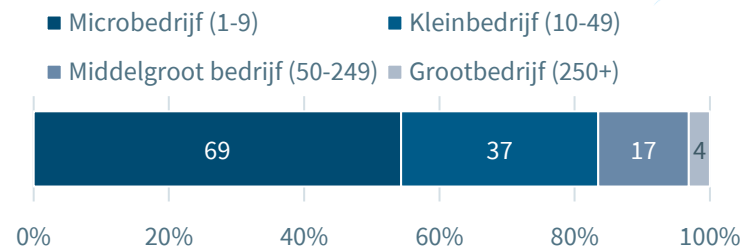
Innovatieve Agro Food bedrijven zijn verspreid over de provincie

- Eén van de speerpunten van de Friese economie is het thema Agro Food. De provincie bevat **129 innovatieve bedrijven** die actief zijn op dit thema. Deze bedrijven zijn redelijk **verspreid over de provincie**, met uitzondering van Terschelling, Schiermonnikoog en Tytsjerksteradiel.
- Relatief gezien – ten opzichte van het totaal aantal bedrijfsvestigingen in de gemeente – zijn deze innovatieve Agro Food bedrijven veel te vinden in de gemeenten **Noardeast-Fryslân** (10,1% van innovatieve Agro Food bedrijven ten opzichte van 6,7% van Friese bedrijven) en **Ooststellingwerf** (10,1% t.o.v. 3,9%).
- Agrofoodbedrijven zijn vaak wat meer verspreid vanwege hun afhankelijkheid van landbouwgrond, milieuruimte, historische ligging en specifieke ruimtebehoeften. Er is daarom dan ook geen sprake van clustering op bijvoorbeeld een bedrijventerrein.
- Ruim de helft van deze bedrijven is een microbedrijf, met minder dan 10 werknemers. Desalniettemin zijn 4 van de 15 innovatieve grootbedrijven actief op Agro Food.

Aantal innovatieve Agro Food bedrijven per gemeente¹

Innovatieve bedrijven naar bedrijfsgrootte

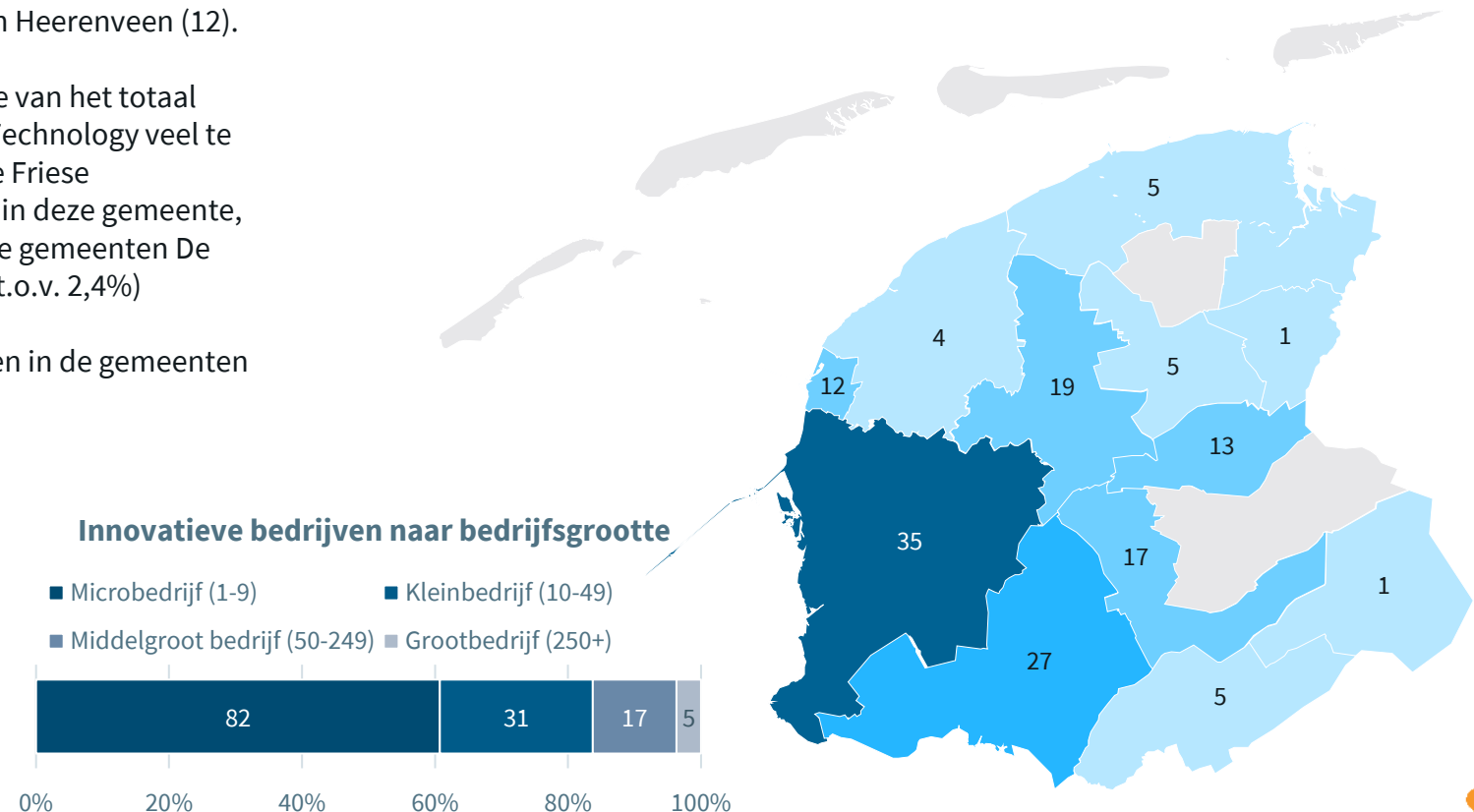

Water Technology

Innovatieve Water Technology bedrijven sterk vertegenwoordigd in Zuidwest-Friesland

- Er zijn **144 innovatieve bedrijven** in de provincie Friesland die actief zijn op het thema Water Technology. Deze bedrijven **clusteren zich met name in Sneek** (17), Leeuwarden (13), Harlingen (12) en Heerenveen (12).
- Niet alleen in absolute aantallen, maar ook ten opzichte van het totaal aantal bedrijven zijn bedrijven die actief zijn op Water Technology veel te vinden in de gemeente **Súdwest-Fryslân**: 24,3% van de Friese innovatieve Water Technology bedrijven bevinden zich in deze gemeente, ten opzichte van 14,9% van alle Friese bedrijven. Ook de gemeenten **De Fryske Marren** (18,8% t.o.v. 9,4%) en **Harlingen** (8,3% t.o.v. 2,4%) hebben een relatief sterke positie op dit speerpunt.
- Daarentegen zijn deze bedrijven relatief weinig te vinden in de gemeenten Waadhoeke, Achtkarspelen en Ooststellingwerf.
- **Een derde van de innovatieve grootbedrijven** dat actief is op tenminste één van de zes speerpunten is actief op gebied van Water Technology.

Aantal innovatieve Water Technology bedrijven per gemeente¹

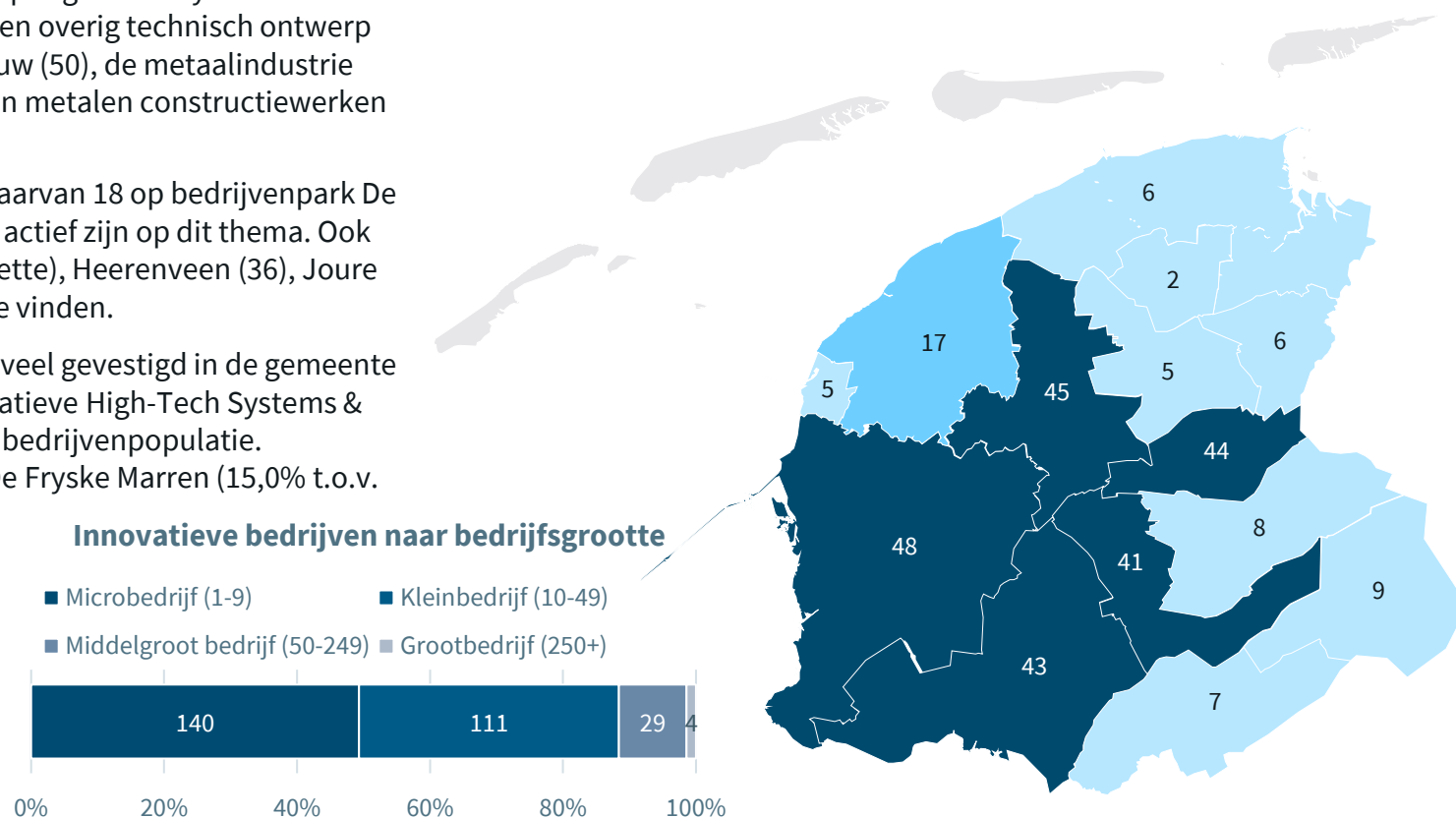

High-Tech Systems & Materials

Innovatiecluster Drachten zorgt voor sterke regionale positie

- Van de ~580 innovatieve bedrijven dat actief is op ten minste één van de zes speerpunten, is met **286 bedrijven** bijna de helft actief op High-Tech Systems & Materials. Dit omvat met name bedrijven als ingenieurs en overig technisch ontwerp en advies (104), gevolgd door bedrijven in apparatenbouw (50), de metaalindustrie (38) en bedrijven die zich richten op de vervaardiging van metalen constructiewerken en delen daarvan (31).
- Deze bedrijven zijn **veelal te vinden in Drachten** (42, waarvan 18 op bedrijvenpark De Haven), met bedrijven uit Innovatiecluster Drachten die actief zijn op dit thema. Ook in Leeuwarden (38, waarvan 16 op bedrijvenpark De Zwette), Heerenveen (36), Joure (22) en Sneek (21) zijn deze innovatieve bedrijven veel te vinden.
- Innovatieve bedrijven op dit thema zijn dan ook relatief veel gevestigd in de gemeente Smallerland (o.a. Drachten), met 15,4% van de innovatieve High-Tech Systems & Materials bedrijven ten opzichte van 7,4% van de Friese bedrijvenpopulatie. Daarnaast zijn deze bedrijven relatief veel te vinden in De Fryske Marren (15,0% t.o.v. 9,4%).
- In vergelijking met innovatieve bedrijven op de overige vijf speerpunten, zijn **bedrijven die actief zijn op High-Tech Systems & Materials gemiddeld iets groter**: zij zijn minder vaak een microbedrijf en vaker een kleinbedrijf.

Aantal innovatieve High-Tech Systems & Materials bedrijven per gemeente¹

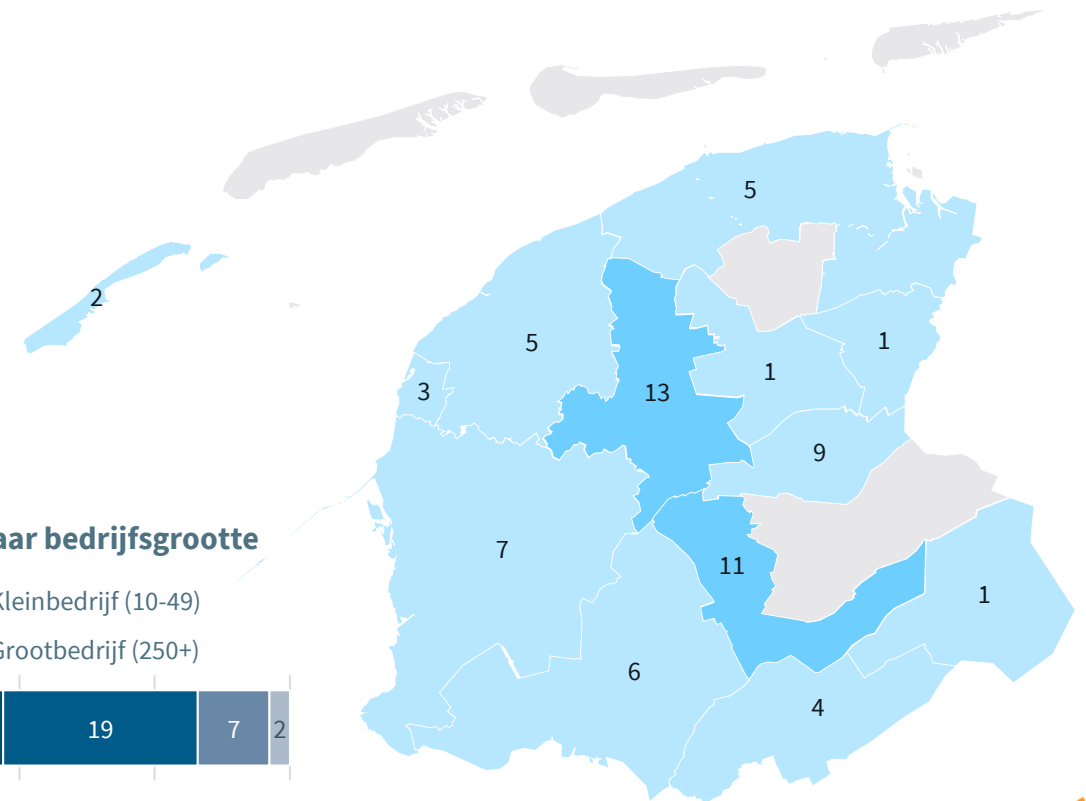

Circular Materials

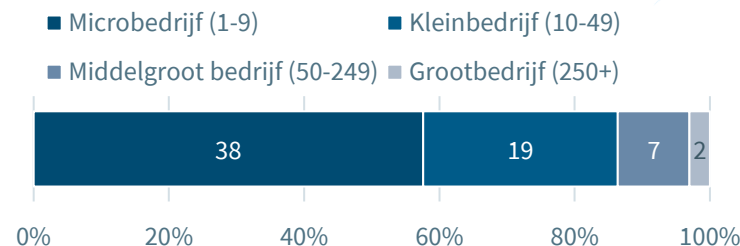
Innovatieve bedrijven zijn verspreid over de provincie te vinden

- Er zijn in totaal **68 innovatieve bedrijven** in Friesland actief op het thema Circular Materials. Deze zijn het meest te vinden in de gemeenten **Leeuwarden en Heerenveen**. Dit zijn veelal bedrijven die zich richten op het inzamelen, verwerken en recyclen van afval (23)
- Alle 9 bedrijven in de gemeente Smallingerland zijn gevestigd op **bedrijventerrein De Haven** in Drachten. Van de 13 bedrijven in Leeuwarden, zijn er 7 gevestigd op bedrijventerrein Hemrik.
- Ook in relatief opzicht zijn veel van deze innovatieve bedrijven te vinden in gemeenten Heerenveen (16,2% van de Friese innovatieve Circular Materials bedrijven ten opzichte van 8,1% van alle Friese bedrijven), Smallingerland (13,2% t.o.v. 7,4%) en ook Vlieland komt hier naar voren (2,9% t.o.v. 0,3%).

Aantal innovatieve Circular Materials bedrijven per gemeente¹

Innovatieve bedrijven naar bedrijfsgrootte

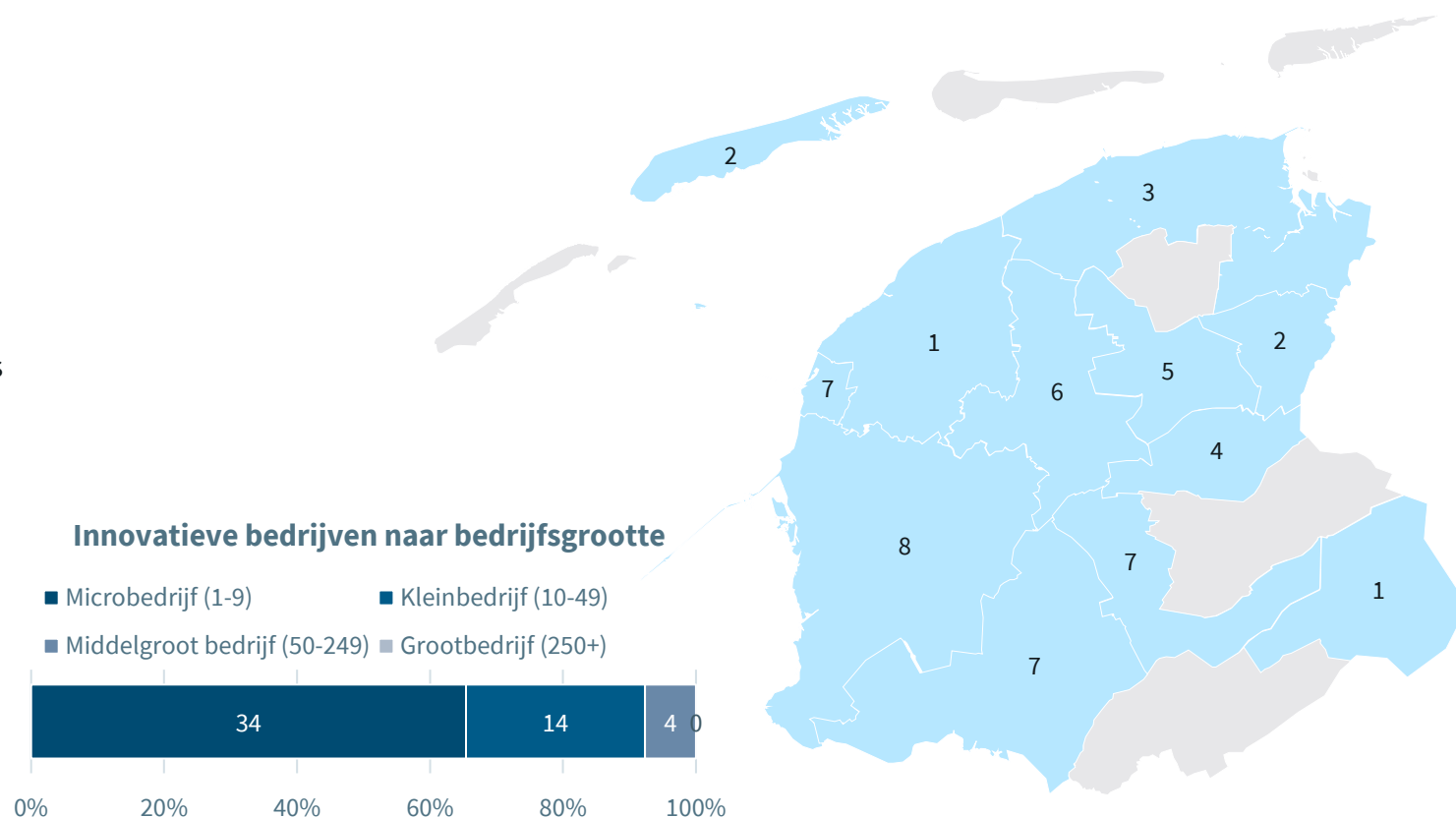

Maritime Technology

Harlingen heeft relatief sterke positie in Maritime Technology

- Friesland kent **53 innovatieve bedrijven** die actief zijn op het gebied van Maritime Technology, verspreid over de provincie. 21 van deze bedrijven zijn actief in de **maritieme maakindustrie**.
- 40 van deze bedrijven zijn ook terug te vinden binnen ten minste één van de overige vijf speerpunten, waaronder Water Technology (36) en Tourism & Hospitality (29).
- Relatief gezien komt **Harlingen** sterk naar voren met 7 innovatieve bedrijven binnen dit thema. Hoewel slechts 2,4% van de Friese bedrijven is gevestigd in Harlingen, bevat de gemeente 13,2% van de innovatieve bedrijven die actief zijn op Maritime Technology. Ook Tytsjerksteradiel komt sterk naar voren (9,4% t.o.v. 4,3%), evenals Terschelling (3,8% t.o.v. 1,2%). Daarentegen zijn innovatieve Maritime Technology bedrijven relatief weinig gevestigd in de gemeenten Leeuwarden en Waadhoeke.
- Opvallend is dat geen enkel van deze bedrijven een grootbedrijf is.

Aantal innovatieve Maritime Technology bedrijven per gemeente¹

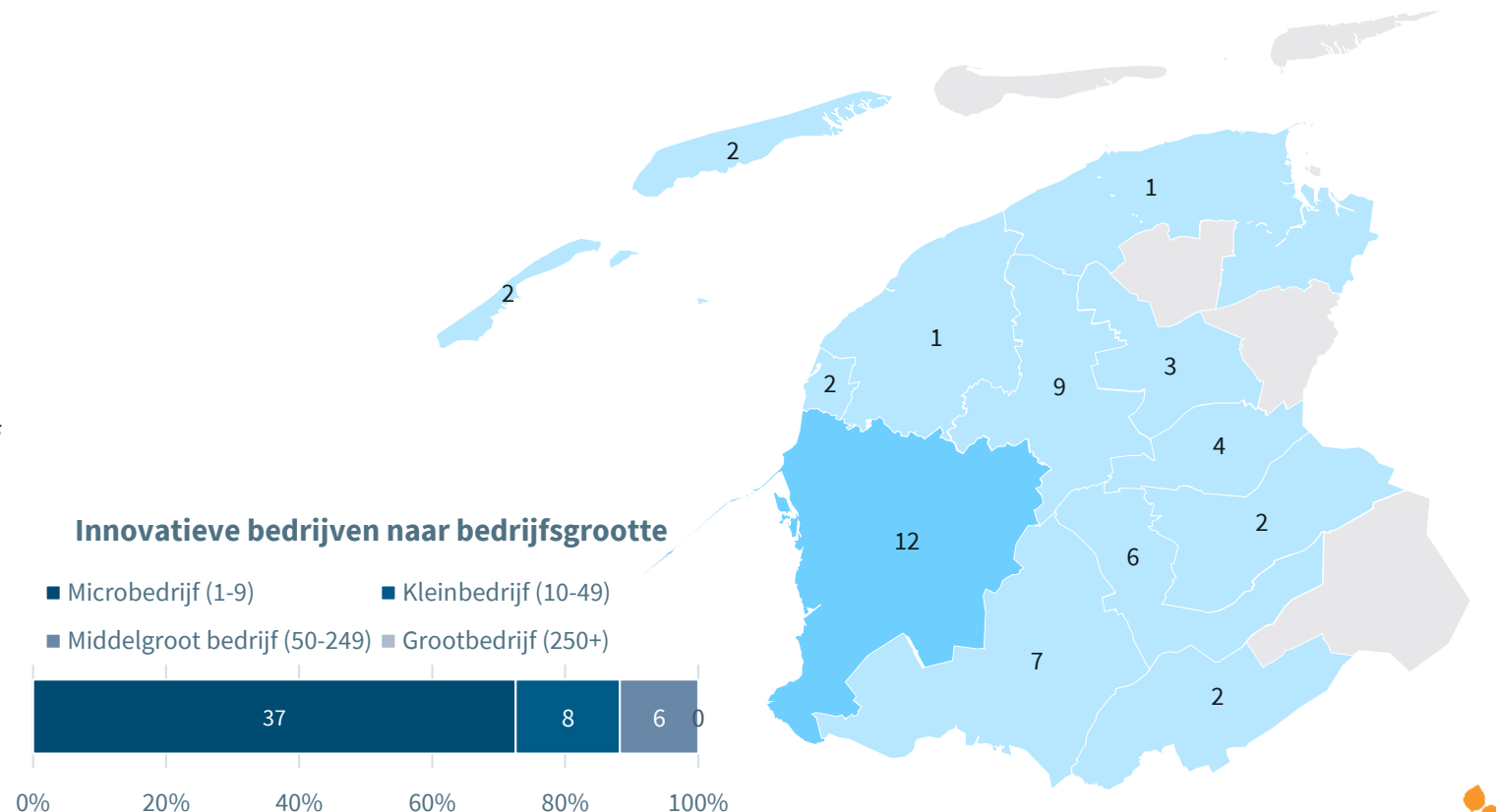

Tourism & Hospitality

Veelal innovatieve microbedrijven actief op dit speerpunt

- Friesland kent **53 innovatieve bedrijven** die actief zijn op het speerpunt Tourism & Hospitality, evenveel als op Maritime Technology.
- Deze bedrijven zijn **verspreid over de provincie** gevestigd. Sneek kent het hoogste aantal innovatieve bedrijven op dit speerpunt: 5. Mede hierdoor komt Súdwest-Fryslân in zowel absoluut als relatief opzicht sterk naar voren. 22,6% van de innovatieve Tourism & Hospitality bedrijven is gevestigd in de gemeente, wat relatief veel is ten opzichte van de 15,5% van de Friese bedrijven dat in de gemeente is gevestigd.
- Daarnaast komen **ook Vlieland en Terschelling** relatief sterk naar voren, wat passend is bij het toeristisch profiel van de economie van deze eilanden.
- Er zijn opvallend **veel microbedrijven** actief binnen Tourism & Hospitality: 73% van het totaal. In relatief opzicht is dat meer dan bij de andere speerpunten. Bovendien zijn er géén grootbedrijven.

Aantal innovatieve Tourism & Hospitality bedrijven per gemeente¹

Overzicht van het Friese startup en scale-up landschap

Startups in Friesland

Overzicht van het Friese startup landschap

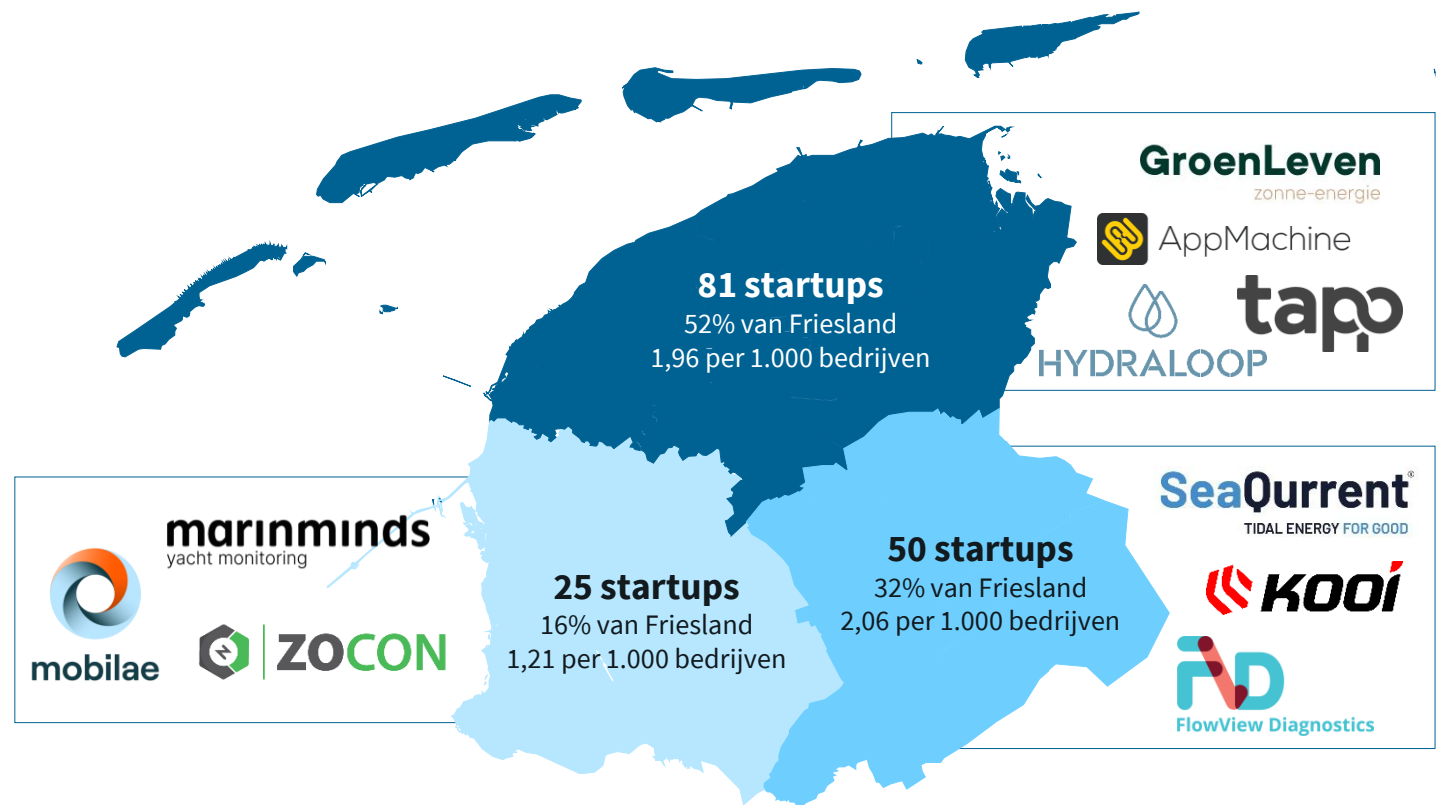
Startups en hun belang voor de Nederlandse economie

- Startups zijn jonge, innovatieve en vaak technologie-gedreven bedrijven met een schaalbaar bedrijfsmodel. Ook hebben ze een sterke (internationale) groeiambitie.
- Daarmee dragen ze bij aan het **verdienvermogen** en de (duurzame) groei van de Nederlandse economie. Hun vernieuwende producten en diensten kunnen daarbij helpen bij het **aanpakken van maatschappelijke uitdagingen**.

Startups in Friesland

- De provincie Friesland telt in totaal **156 startups** (incl. 4 scale-ups) die zijn opgericht sinds 2010, volgens cijfers van Dealroom¹.
- De meeste startups in Friesland zijn te vinden in de regio **Noord-Friesland**, en met name in Leeuwarden.

Aantal startups² en aandeel van provincietotaal

Bronnen: Den Dulk, D. Span, T. & Veenstra, J. (2024). *Starten om niet te stoppen met groeien: Wat startups en scale-ups onderscheidend maakt* (Publicatie-nr. 23401485). BAT-lab.

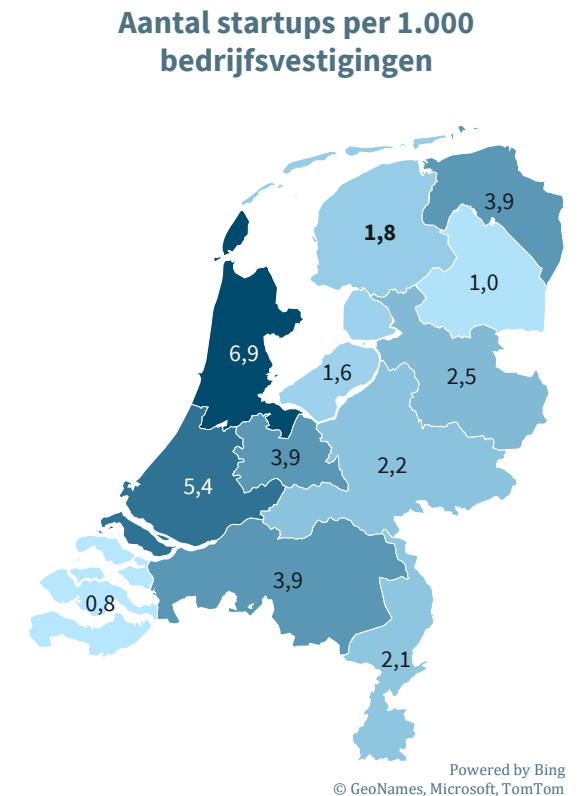
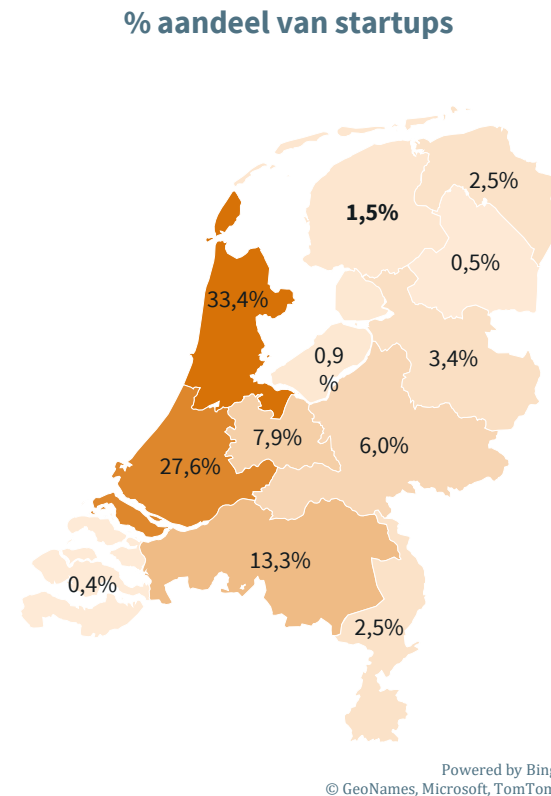
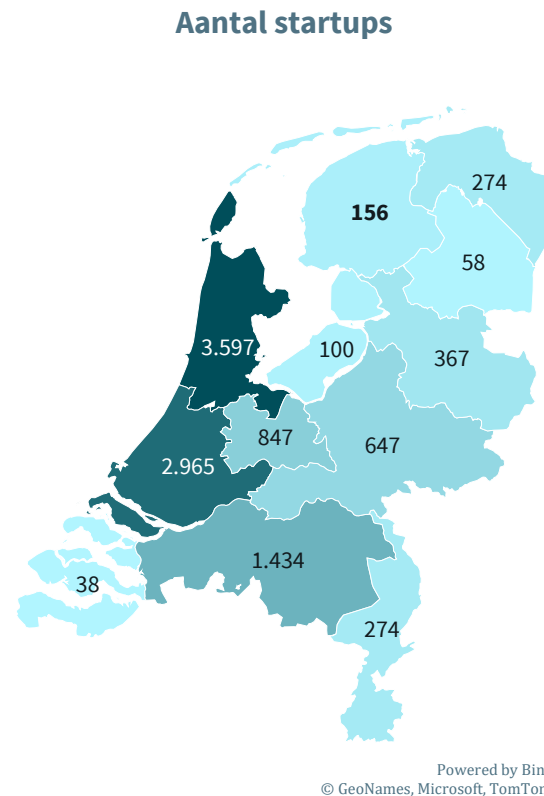
¹ Het is mogelijk dat een bedrijf dat door Innovatiespotter wordt aangemerkt als innovatief, ook door Dealroom wordt geïdentificeerd als startup of scale-up en in het vorige hoofdstuk ook is meegenomen in het aantal innovatieve bedrijven. Er kan dus overlap bestaan tussen de innovatieve bedrijven en startups en scale-ups.

² Startup data is afkomstig van dealroom.co, gebaseerd op alle Nederlandse startups (10.757, incl. scale-ups) die zijn opgericht sinds 2010.

Startups in Friesland

Aantal startups¹ in vergelijking met Nederland

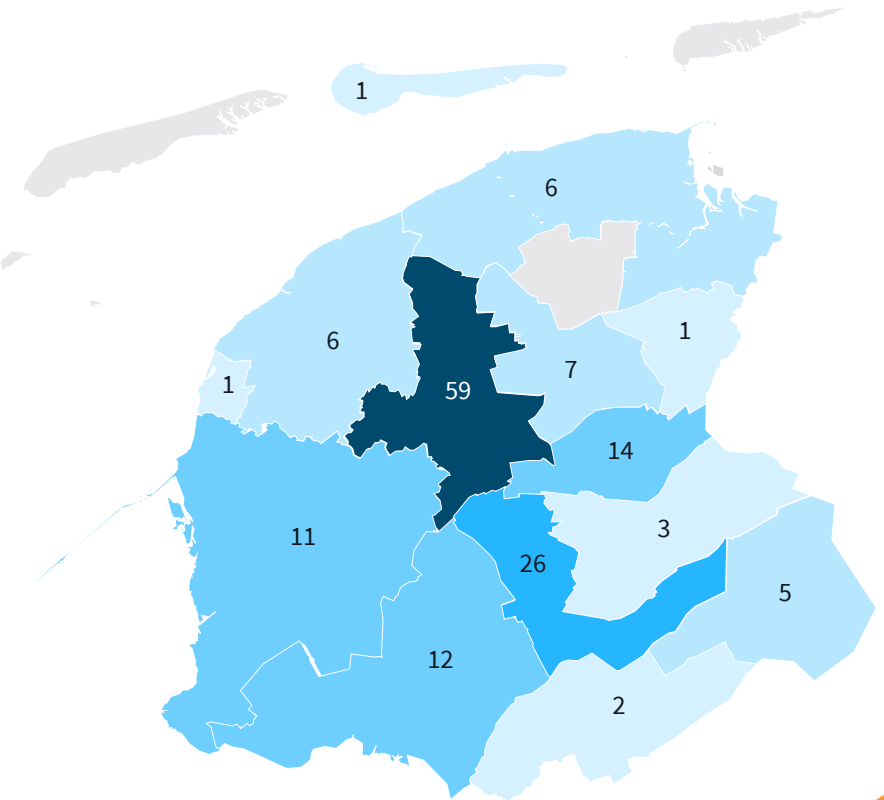
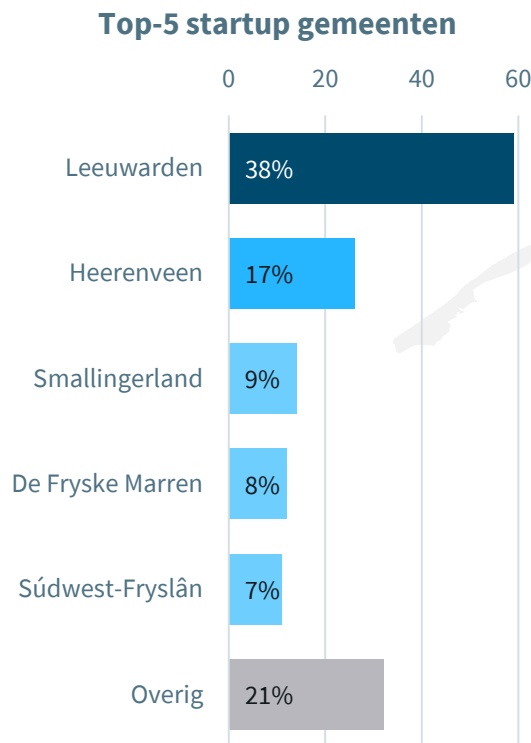
- Friesland telt in totaal 156 startups die zijn opgericht sinds 2010. Daarmee telt de provincie meer startups dan de provincies Zeeland, Drenthe en Flevoland.
- De Friese startup populatie vertegenwoordigt **1,5% van het Nederlands totaal**. Ter vergelijking: 3,4% van de Nederlands bedrijvenpopulatie is in Friesland gevestigd. Daarmee zijn er relatief weinig startups gevestigd in Friesland.
- Nederland telt gemiddeld 4,2 startups per 1.000 bedrijven. Friesland scoort beduidend lager, met een gemiddelde van **1,8 startups per 1.000 bedrijven**. Desalniettemin scoort Friesland ook hier beter dan Zeeland, Drenthe en Flevoland.

Startups in Friesland

Gemeente Leeuwarden bevat grootste startup populatie

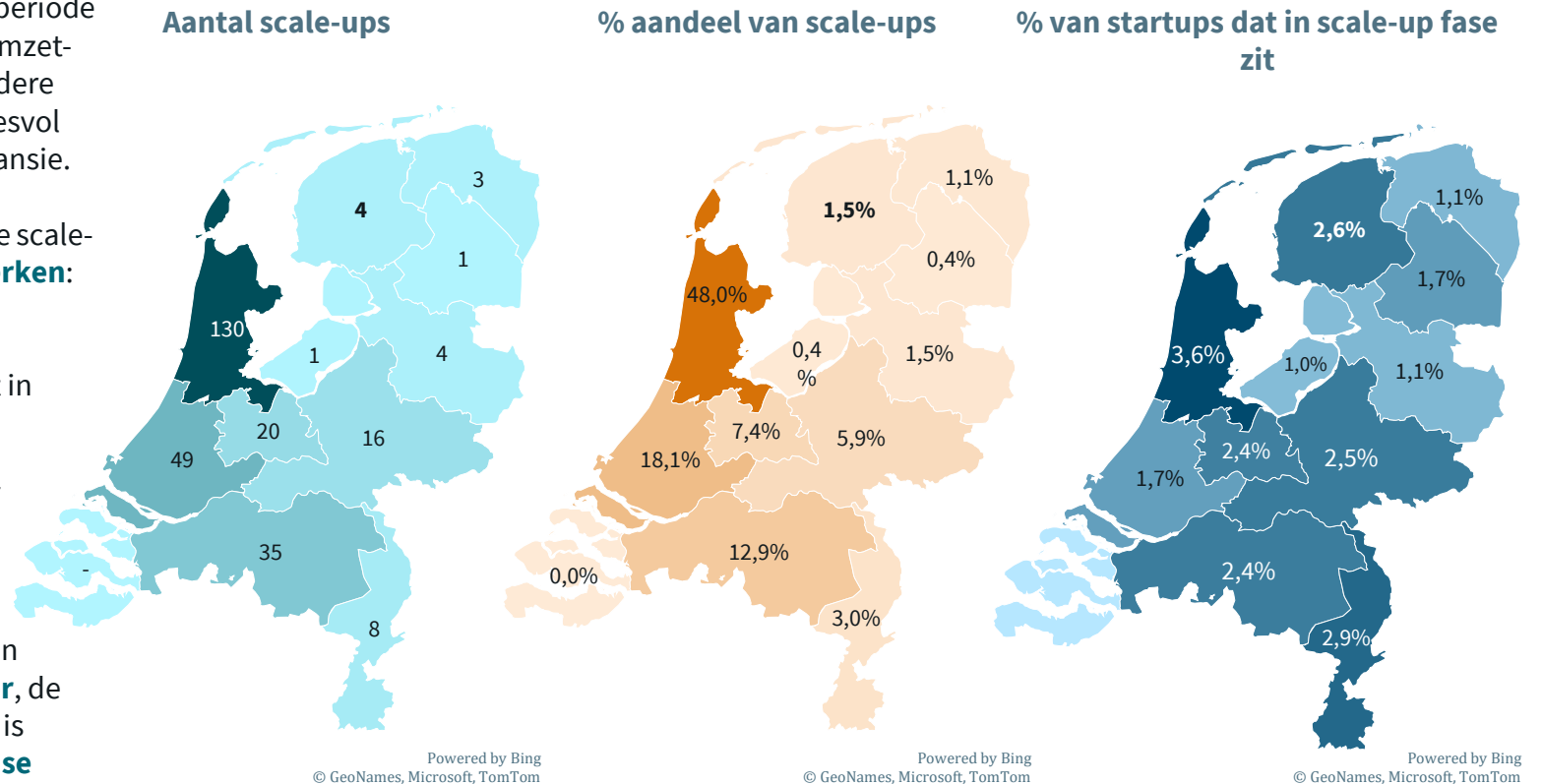
- Met 59 startups is de gemeente **Leeuwarden goed voor 38%** van de startups in de provincie. Daarmee bevat de gemeente ook relatief gezien veel startups, aangezien slechts 18,8% van de Friese bedrijven hier gevestigd zijn.
- Ook de gemeente **Heerenveen** – dat 8,3% van de bedrijvenpopulatie bevat – kent relatief veel startups: 26, 17% van het provincietotaal.
- Daarentegen kent de gemeente **Súdwest-Fryslân** – met 14,8% van de bedrijven – met 7% van de startup populatie relatief weinig startups ten opzichte van het aantal bedrijven
- Slechts **enkele gemeenten bevatten geen startup**, waaronder Dantumadiel en de eilanden Vlieland, Terschelling en Schiermonnikoog.

Scale-ups in Friesland

Friesland telt 4 startups die zijn doorgegroeid tot de scale-up fase

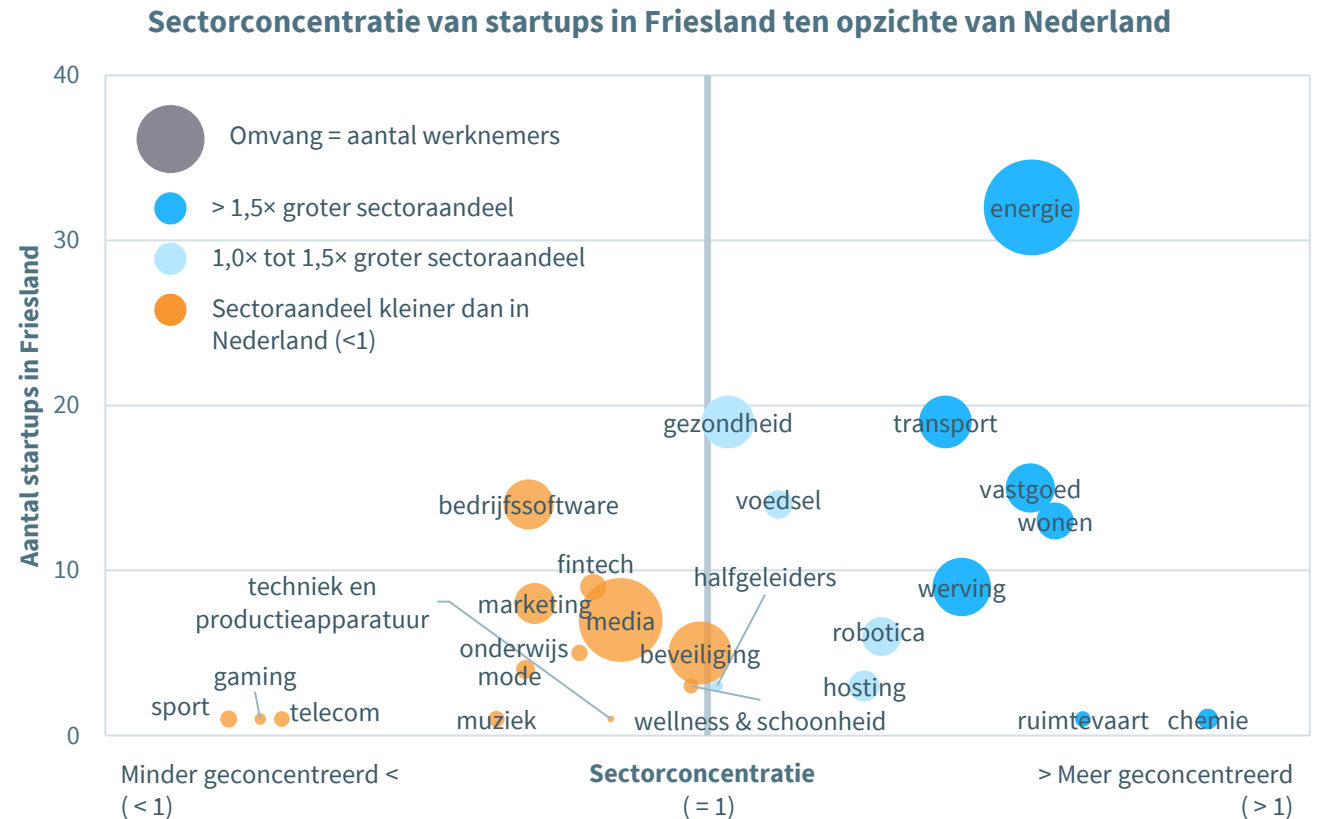
- Een scale-up is een bedrijf dat na de startup fase een periode van snelle groei doormaakt, vaak met een jaarlijkse omzet- of personeelsgroei van 20% of meer gedurende meerdere jaren. In essentie is een scale-up een startup die succesvol heeft opgeschaald en zich opmaakt voor verdere expansie.
- Volgens de definitie van Techleap heeft een startup de scale-up fase bereikt als het voldoet aan een aantal **kenmerken**:
 - Oprichtingsjaar: vanaf 1990
 - Medewerkers: ten minste 1
 - Eigenaarschap: géén dochteronderneming en niet in publiek bezit
 - Focus: opererend in het tech-domein
 - Type onderneming: géén non-profit organisatie of dienstverlener
 - Ontvangen investeringen: minimaal € 10 miljoen.
- Vier van de 271 Nederlandse scale-ups zijn gevestigd in Friesland. Drie daarvan zijn **actief in de energiesector**, de vierde in media. Evenals bij het aandeel van startups, is Friesland hiermee goed voor **1,5% van de Nederlandse scale-up populatie**. Positief is het relatief groot aantal startups dat is doorgegroeid tot de scale-ups fase (2,6% t.o.v. 2,5% landelijk).

Startups in Friesland

Friese startup populatie gekenmerkt door sterke focus op energie

- 149 van de 156 Friese startups zijn gecategoriseerd in één of meerdere sectoren¹. We kijken naar de concentratie van iedere sector in Friesland ten opzichte van Nederland, wat een indicatie geeft van specialisatie van startups in de provincie.
- Kijkend naar alle startups in Nederland, zijn de sectoren bedrijfssoftware, gezondheid en energie het meest dominant aanwezig. Ook in Friesland komen gezondheid en met name **energie sterk naar voren**. Daarnaast kent Friesland ook veel startups die actief zijn op gebied van transport.
- Vergeleken met Nederland als geheel kent Friesland een sterke vertegenwoordiging van startups in de sectoren wonen, energie, vastgoed (waaronder bouw), werving en transport. Dit impliceert de **specialisatie van de provincie in deze sectoren**. Ook ruimtevaart en chemie komen relatief sterk naar voren, al gaat het in absolute zin slechts om één startup in beide sectoren.
- De 32 startups binnen energie richten zich met name op afvaloplossingen (9), water technologie (8) en schone energie(8).
- Ook qua aantal werknemers komen energie startups het sterkst naar voren, met naar schatting ruim 400 werknemers, gevolgd door media (~310 werknemers) en beveiliging (~180 werknemers).

Verdieping op ecosysteem elementen

- Leiderschap
- Netwerken
- Financiering
- Diensten

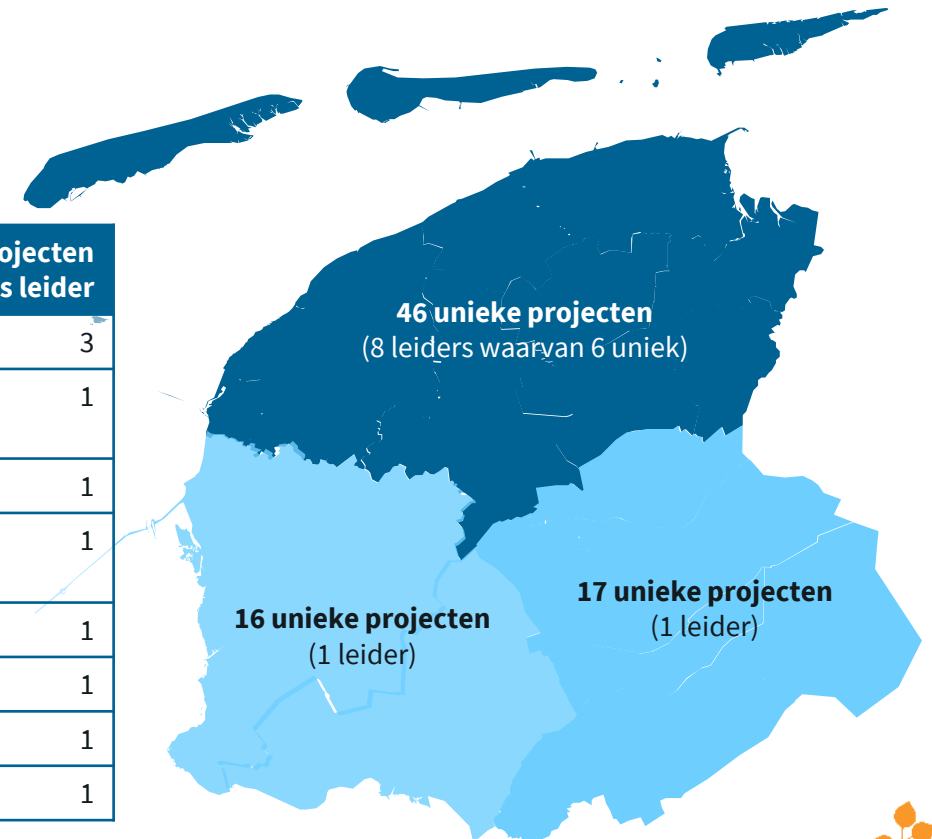
Leiderschap

Noord-Friesland is de grootste trekker in het Friese ecosysteem

- In totaal zijn acht unieke Friese organisaties als penvoerder actief geweest in een Horizon innovatieproject in de periode 2012-2025. Van de 79 projecten waar Friese partijen bij betrokken zijn (geweest), was bij 10 projecten de penvoerder een Friese partij.
- Dit is relatief weinig ten opzichte van het Nederlands gemiddelde, getuige de **lage EE-scores op het element leiderschap** van de drie Friese regio's (zie pagina 13). Echter, dat betekent niet per definitie dat er geen leiderschap aanwezig is in de provincie, maar dit soort leiderschap is niet in gestandaardiseerde vorm beschikbaar om voor alle Nederlandse regio's te operationaliseren.
- Binnen **Europese onderzoeksprojecten** valt voornamelijk Noord-Friesland op binnen de provincie. De onderzoeksinstituten gericht op **watertechnologie** zijn de belangrijkste trekkers.
- Met uitzondering van één partij (**Wetsus**) zijn Friese leiders vaak maar in één project leider geweest.
- Er zijn relatief veel unieke projecten waar Friese partijen voornamelijk deelnemer zijn. Ze zijn dus wel aangesloten in Europese netwerken.
- Buiten watertechnologie gaat het voornamelijk om projecten in het Agro Food domein.

Distributie en prevalentie van innovatieprojecten en projectleiders

Unieke leiders	Aantal projecten als leider
Stichting Wetsus	3
Centre of expertise watertechnologie	1
Biotrack BV	1
Huhtamaki Molded Fiber Technology BV	1
Hydrowashr BV	1
Provincie Fryslân	1
Trilobes BV	1
Antea Nederland BV	1

Bron: CORDIS database van [Horizon Europe](#) & [Horizon 2020](#) projecten in de periode 2012 - 2024.

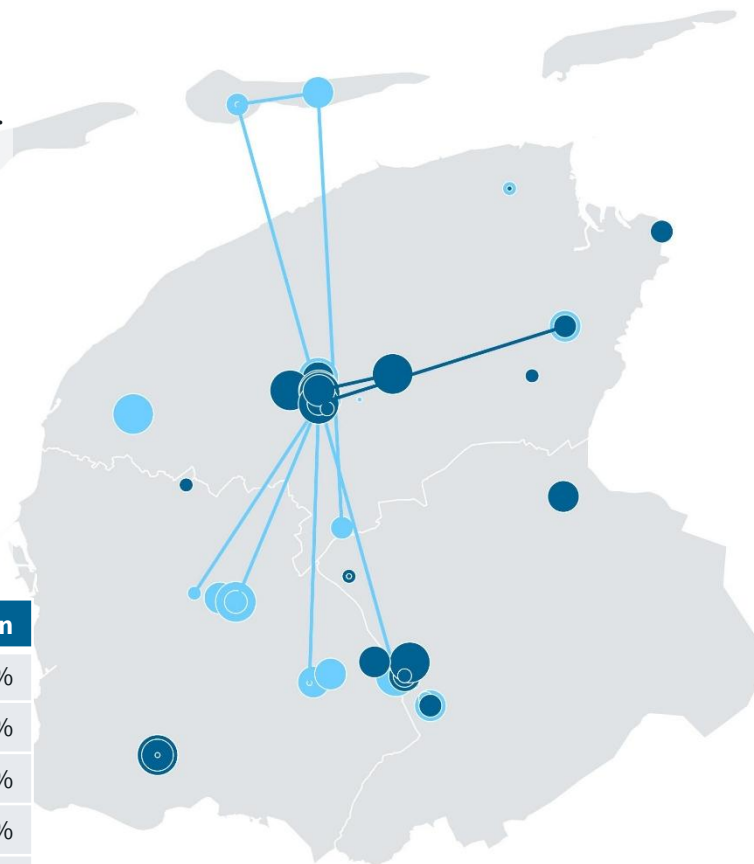
Indien de in Friesland gevestigde satellietlocaties van de WUR (Dairy Campus) en de Rijksuniversiteit Groningen (Campus Fryslân) actief zijn in projecten, worden deze in de CORDIS database geregistreerd op de hoofdinstituten. Daarmee zijn deze projecten dus niet zichtbaar in deze cijfers.

Netwerken

Private sector grootste aandeel maar slecht verbonden

- In de periode 2012-2024 is in totaal 101 keer een Friese organisatie actief geweest in een Horizon project. Het gaat hierbij om 48 unieke partijen en 79 projecten. Dit is relatief weinig ten opzichte van het Nederlands gemiddelde, kijkend naar de lage EE-scores op het element netwerken van de drie Friese regio's (zie pagina 13).
- Dit betekent dat Friese organisaties **relatief weinig betrokken zijn (geweest) bij Europese innovatieprojecten** van Horizon 2020 en Horizon Europe, maar dit betekent niet per definitie dat Friese organisaties niet actief zijn in netwerken. Dit geeft slechts een indicatie. Zo zijn netwerken als InnovatiePact Friesland en Circulair Friesland weldegelijk netwerken die zich bezighouden met innovatie, maar dit soort netwerken zijn niet in gestandaardiseerde vorm beschikbaar om voor alle Nederlandse regio's te operationaliseren.
- Netwerken zijn voornamelijk geconcentreerd rondom **partijen in Noord-Friesland**. Opvallend is dat er weinig netwerken zijn tussen partijen in dezelfde COROP (met uitzondering van Noord-Friesland).
- De **private partijen** omvatten het grootste aandeel van organisaties die deelnemen, maar ze doen dat relatief **weinig in samenwerking met andere partijen in de regio**. Zo is 43% van de partijen die in deze innovatieprojecten actief zijn een private partij, maar zijn zij in slechts 13% van de samenwerkingsverbanden vertegenwoordigd.
- De publieke sector en de "overige" categorie zijn sterker vertegenwoordigd in regionale netwerken dan het aandeel dat ze hebben in het totaal aantal deelnemers. De "overige" categorie bevat voornamelijk stichtingen, zoals Wetsus. De publieke categorie bevat bijvoorbeeld provincies en gemeenten.

Type organisatie	% Organisaties	% Samenwerkingen
Privaat	43%	13%
Overig	22%	41%
Onderzoek	21%	23%
Publiek	13%	23%
Educatie	2%	0%

Bron: CORDIS database van Horizon Europe projecten 2020-2024 (donkerblauw op de kaart) en Horizon 2020 projecten uit de periode 2012-2022 (lichtblauw op de kaart).

De grootte van de bol geeft aan hoeveel financiering een partij heeft ontvangen uit het Horizon project(en). Een link (connectiestreep) tussen bollen (partijen) geeft aan dat partijen hebben samengewerkt in een Horizon project(en). Indien er geen link is, betekent dit dat een partij uitsluitend met partijen buiten Friesland heeft samengewerkt in een Horizon project(en).

Financiering voor startups en scale-ups

Investeringsvolume is structureel laag, maar positieve ontwikkeling

- Het Friese startup investeringslandschap werd in de periode 2017-2021 gekenmerkt door een relatief **klein aantal investeringen van beperkte omvang**. Waar wereldwijd een duidelijke dip zichtbaar was in 2020 en 2021 als gevolg van de coronapandemie, betekenden deze jaren in Friesland geen opvallende afwijking van het reeds lage investeringsniveau van de jaren ervoor.
- In lijn met het wereldwijde post-covid herstel, waarin investeringen in startups opnieuw aantrokken, **namen ook investeringen in Friese startups sterk toe**. Zowel het aantal investeringsrondes¹ als het totale investeringsvolume steeg behoorlijk. Waar in de periode 2017-2021 de hoogste waarde van een investeringsronde €2,8 miljoen bedroeg, vonden tussen 2022 en 2024 acht investeringsrondes plaats die dit bedrag overschreden (variërend van €3,3 miljoen tot €23 miljoen). Zo ontvingen 3 van de 4 scale-ups in 2022 investeringen tussen de €5 miljoen en ~€23 miljoen, waardoor het investeringsvolume in dat jaar omhoog schoot. Ook in de jaren 2023 en 2024 waren het de **scale-ups die grotere investeringen aantrokken** waardoor het investeringsvolume relatief hoog bleef ten opzichte van de jaren vóór 2022.
- Toch **blijft het totale investeringsvolume in Friesland achter** in vergelijking met de rest van Nederland. Hoewel de provincie ongeveer 1,5% van de Nederlandse startup populatie bevat, landde in 2023 slechts 0,75% van het landelijke investeringsvolume in Friesland. Dit wijst op een achterblijvende financieringskracht, ondanks de zichtbare groei in recente jaren.

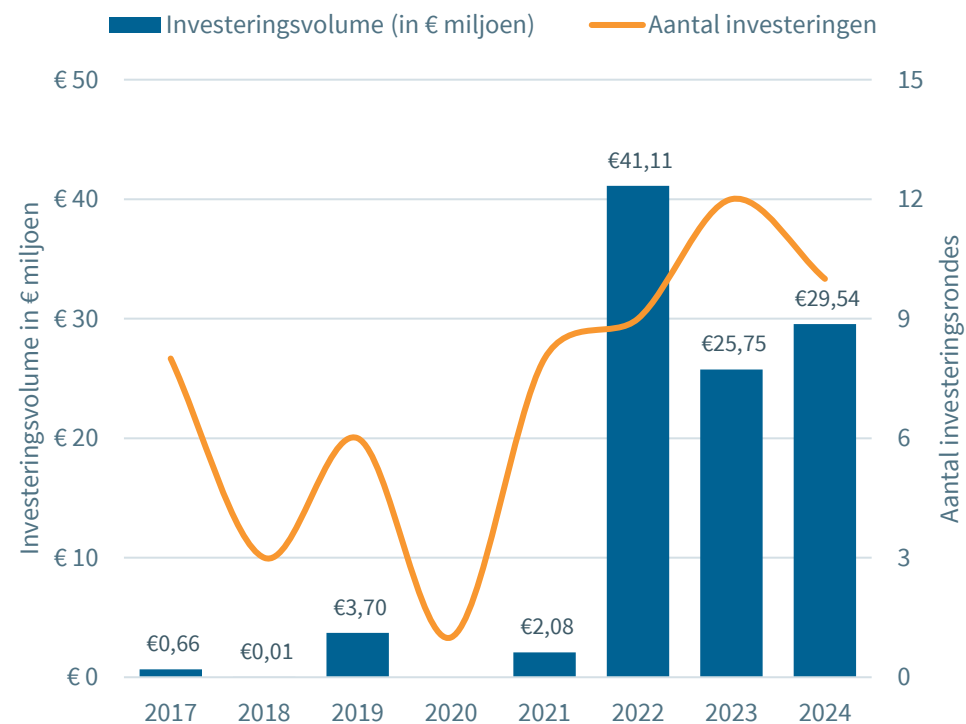
Bron: Dealroom data (2025). Filters: startups vanaf 2010.

¹ Een investeringsronde is een financieringsmoment waarbij een startup of scale-up kapitaal ophaalt bij investeerders om door te groeien. Bij één investeringsronde kunnen meerdere investeerders betrokken zijn.

Let op: het aantal investeringsrondes en het investeringsvolume zijn een indicatie en geven niet het volledige investeringsportfolio weer.

Let op: het kan tot drie jaar duren voordat gegevens over investeringsrondes in Dealroom worden geüpload. Bovendien is niet van iedere investeringsronde het investeringsbedrag (publiekelijk) bekend.

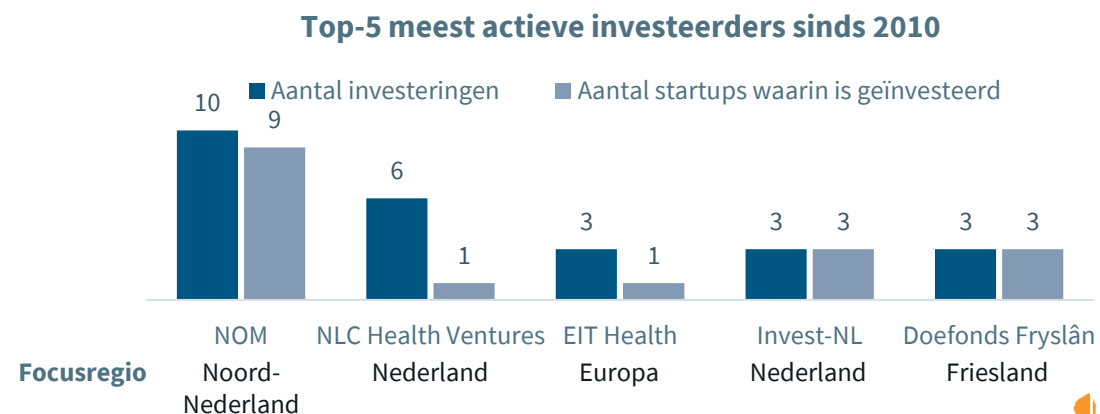
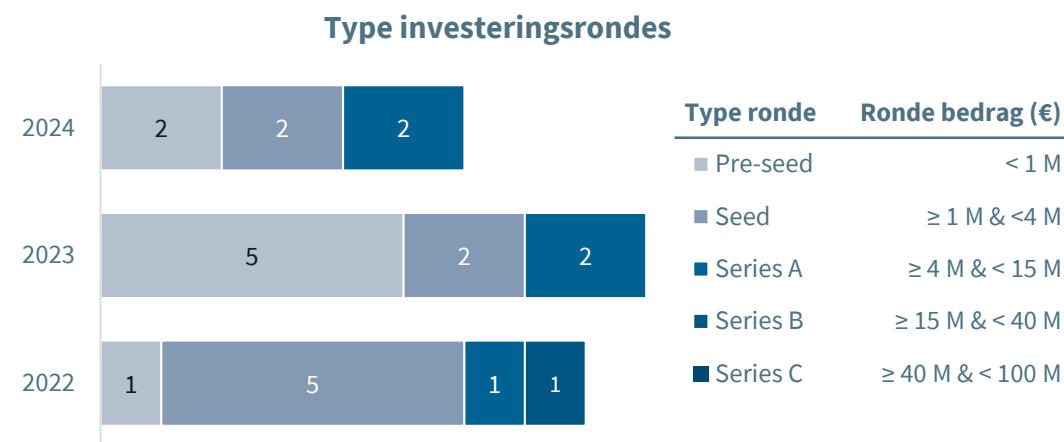
Investeringsvolume en aantal investeringsrondes

Financiering voor startups en scale-ups

Friese startups ontvangen met name vroege fase financiering

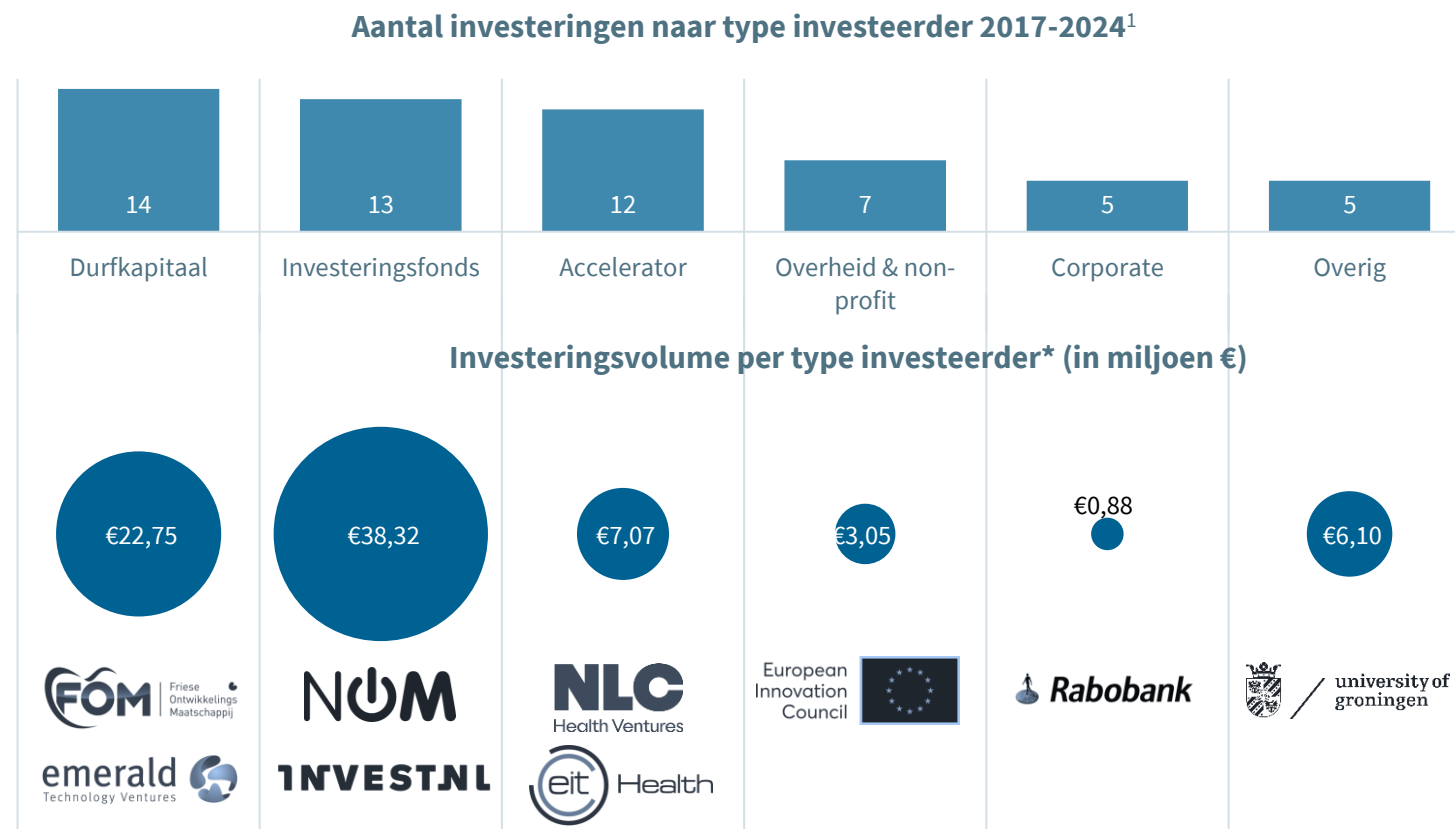
- Investerings in Friese startups worden gekenmerkt door het **ontbreken van late-stage financiering**, zoals Series B en Series C (en nog grotere) investeringen. In de periode 2017-2024 vond slechts één Series B investering plaats (ter waarde van ~€23 miljoen) en geen enkele Series C of grotere investering.
- **Startups ontvangen met name vroege fase financiering**, waaronder pre-seed en seed investeringen. Deze investeringen zijn **vaak afkomstig van (semi-)publieke investeerders** zoals de NOM, Invest-NL en Doefonds Fryslân. Waar private investeerders elders in Nederland vaak optreden als katalysator voor vervolginvesteringen en opschaling, lijken zij nog nauwelijks hun weg te vinden naar Friesland, zeker niet voor herhaalde of grotere investeringen.
- Dat kan twee oorzaken hebben: ofwel startups weten geen investeerders te vinden die grotere investeringen willen doen, ofwel startups zijn (nog) niet klaar voor verdere opschaling en zijn daarmee niet interessant voor grotere investeerders.
- Hoewel publieke middelen een belangrijke rol spelen bij het aanjagen van innovatie en vroege financiering van startups, is langdurige groei en opschaling van startups vaak sterk afhankelijk van een actief netwerk van private investeerders.
- De grote nadruk op vroege financiering in Friesland wijst enerzijds op een gezonde aanwas van nieuwe startups, maar anderzijds ook op een mogelijke **uitdaging in de doorgroei**. Zonder voldoende toegang tot vervolginvesteringen – met name vanuit private partijen – is het voor startups lastiger de volgende groeifase te bereiken. Structurele (financiële) ondersteuning en het versterken van de verbinding met private investeerders zijn daarom van belang om startups verder te helpen opschalen.

Financiering voor startups en scale-ups

Investeringsfondsen zijn grootste kapitaalverschaffers

- In de periode 2017-2024 waren de meeste investeringen afkomstig van durfkapitaal investeerders, investeringsfondsen en accelerators.
- Een groot deel van het kapitaal is afkomstig van **institutionele investeringsfondsen**. Deze fondsen, vaak (semi-)publiek en regionaal georiënteerd vullen de leemte op die private investeerders momenteel laten liggen.
- Hoewel durfkapitaal investeerders vaak betrokken zijn bij investeringen, zijn dit niet de grootste kapitaalverschaffers. Dit sluit aan op de eerdere constatering dat **private investeerders Friese startups nog niet structureel weten te vinden** of onvoldoende opschalen.
- Hiermee wordt de sterke nadruk op vroege fase financiering en de afhankelijkheid van (semi-)publieke fondsen en instrumenten bevestigd. Het toont het gemis aan grotere (private) investeringen die nodig zijn voor doorgroei.

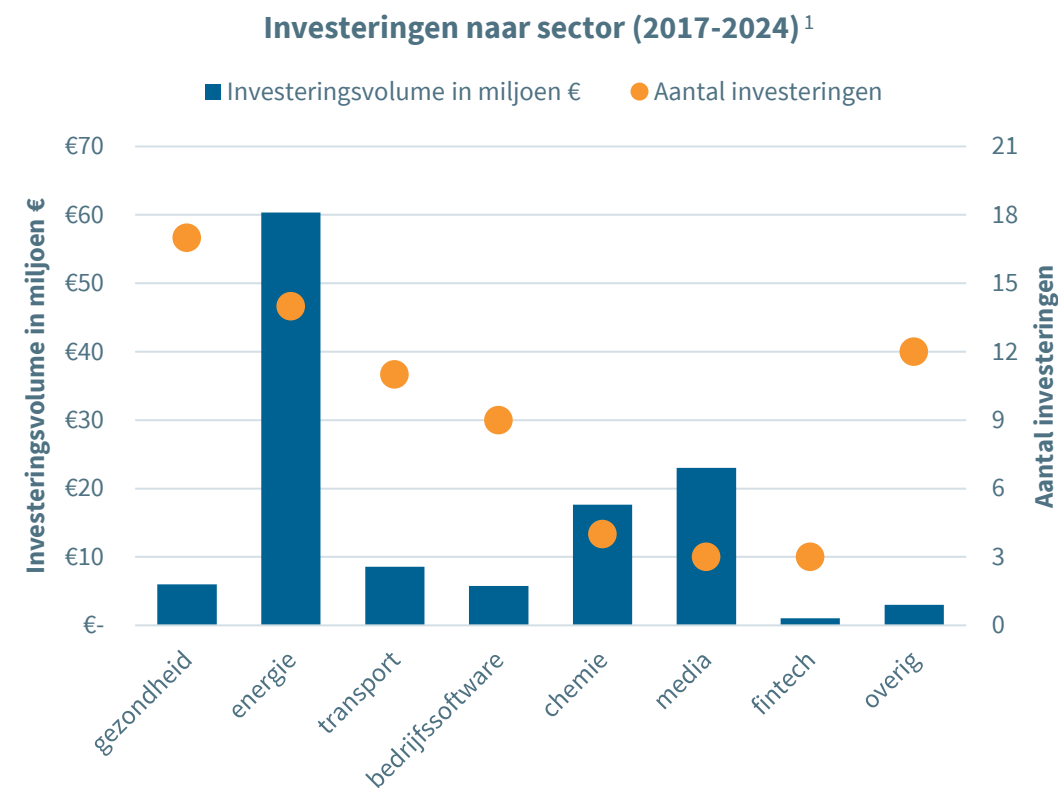
Bron: Dealroom data (2025)

¹ Per investeringsronde is bekend welke investeerders (mee) hebben geïnvesteerd. Bij meerdere investeerders in één investering, is niet bekend welke investeerder welk bedrag heeft geïnvesteerd. Hiermee geeft dit figuur weer bij welk investeringsvolume een type investeerder in ieder geval betrokken is geweest. Bijvoorbeeld: stel een investeringsfonds en accelerator hebben samen geïnvesteerd in één investeringsronde, wordt dit bedrag zowel bij investeringsfonds als bij accelerator meegerekend. Indeling van type investeerders is afkomstig van Dealroom.

Financiering voor startups en scale-ups

Grootste investeringen komen terecht bij scale-ups met focus op energie

- Met een waarde van ~€60 miljoen kwam in de periode 2017-2024 het grootste deel van het investeringsvolume in Friese startups terecht bij startups die actief zijn in de **sector energie**. Drie van de vier scale-ups in Friesland vallen onder deze sector, en zijn dan ook degenen die relatief veel financiering hebben aangetrokken: Hydraloop, Paques Biomaterials en SusPhos. Tevens valt SusPhos ook onder de sector chemie, waardoor ook deze sector relatief sterk naar voren komt qua investeringsvolume.
- Daarnaast komt ook de media sector sterk naar voren. Dit is dan ook de sector waar de vierde startup – Probo – onder valt. In deze sector zijn niet veel investeringen geland, maar wel met een redelijke omvang.
- Tot slot valt de sector gezondheid op door het relatief grote aantal investeringen, maar tegelijkertijd een laag investeringsvolume. Er werd in de periode 2017-2024 slechts één investering gerapporteerd die hoger was dan €1 miljoen. Het gaat hierbij dan ook veelal om jonge startups – waaronder spin-offs van de Rijksuniversiteit Groningen en NHL Stenden – die overwegend pre-seed investeringen ontvangen.

Diensten

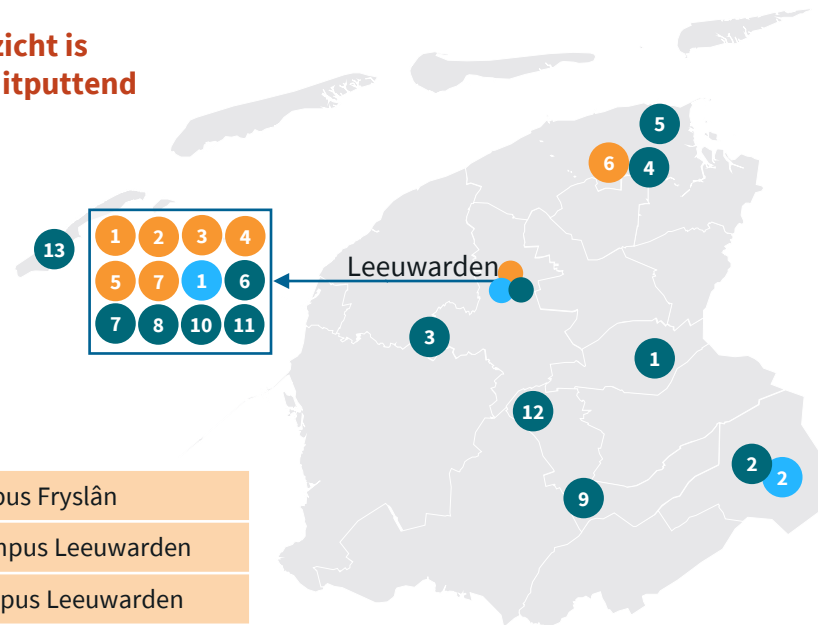
Locaties die samenwerking, kennisuitwisseling en innovatie bevorderen

- Diensten omvatten alle **activiteiten die het ondernemen en de groei van startups vergemakkelijken**. Dit vereist dienstverleners zoals advocaten op het gebied van intellectueel eigendom, softwareleveranciers, incubatorprogramma's en andere opleidingsfaciliteiten.
- Diensten voor kennisgedreven startups **concentreren zich vaak op campussen**, waar wetenschappelijke kennis, innovatieondersteuning en faciliteiten worden geboden. Friesland heeft meerdere campussen, bedrijventerreinen, werkplekken en fieldlabs in de regio, veelal geconcentreerd in Leeuwarden. Deze diensten en faciliteiten richten zich op het bevorderen van samenwerking en co-creatie, bijvoorbeeld via gespecialiseerde en thematische hubs.

Overzicht is
niet uitputtend

Campussen	1	RUG Campus Fryslân
	2	Water Campus Leeuwarden
	3	Dairy Campus Leeuwarden
	4	Media Innovatie Campus
	5	Energiecampus Leeuwarden
	6	Bowinn campus voor innovatie in de bouw
	7	MKB Cyber Campus

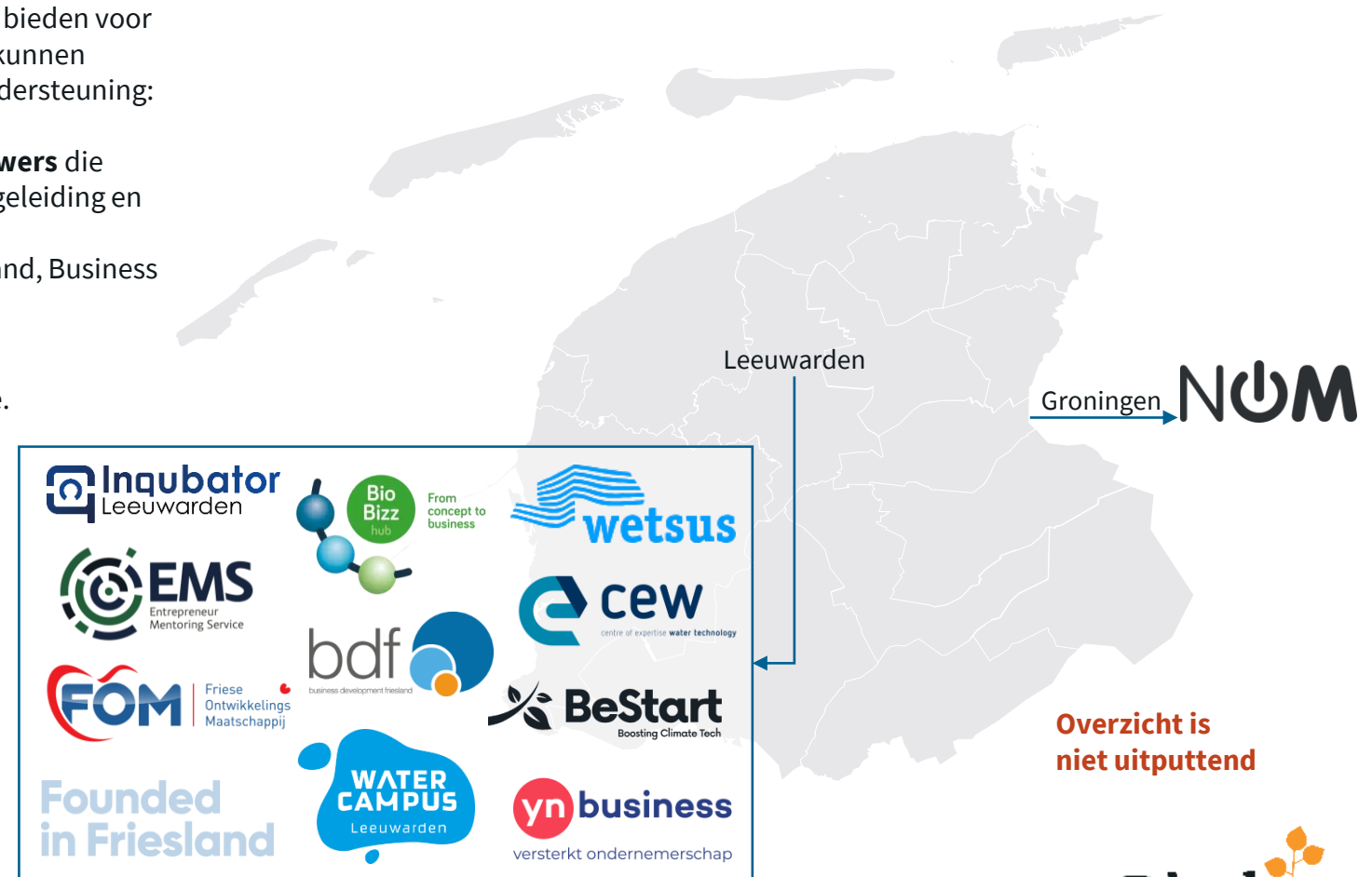
Co-working ruimten	1	De Kanselarij Leeuwarden
	2	Biosintrum Oosterwolde

Fieldlabs	1	Innovatiecluster Drachten
	2	Fieldlab voor natte teelten en biocomposieten
	3	Fieldlab Duurzame Korte Keten Greidhoeke
	4	Fjildlab Noordoost-Friesland
	5	HZPC Research
	6	Plug- en Playpark
	7	Fieldlab Klimaatbehendige melkveehouderij
	8	Food Application Centre for Technology (FACT)
	9	Nationaal Testcentrum Circulaire Plastics
	10	Waterapplicatiecentrum (WAC)
	11	I'M AI
	12	Living Lab Natuurinclusieve Landbouw Fryslân
	13	Lab Vlieland

Startup ondersteuning concentreert zich in Leeuwarden

- Er zijn diverse Friese organisaties die ondersteunende diensten bieden voor startups – **vrijwel uitsluitend gevestigd in Leeuwarden** – die kunnen worden ingedeeld op basis van hun primaire functie en type ondersteuning:
- **Regionale Ontwikkelingsmaatschappijen & Ecosysteembouwers** die focussen op brede economische ontwikkeling, financiering, begeleiding en ecosysteemvorming voor startups en mkb.
 - NOM, Friese Ontwikkelingsmaatschappij, Founded in Friesland, Business Development Friesland (BDF)
- **Incubators & Accelerators** die programma's, werkplekken, mentoring en begeleiding bieden aan startups in de vroege fase.
 - Incubator Leeuwarden, BeStart, ynBusiness (richt zich ook op bredere ondernemersondersteuning), Entrepreneur Mentoring Service (EMS)
- **Onderzoeks- & Innovatieclusters** met een technologische focus die zich richten op innovatie en samenwerking tussen bedrijven (startups), kennisinstellingen en onderzoek.
 - Wetsus, WaterCampus Leeuwarden, Centre of Expertise Water Technology (CEW)
- **Thematische hubs** die zich specifiek richten op sectoren en startups in die sector ondersteunen.
 - BioBizz Hub, BeStart

Netwerken en samenwerking met focus op innovatie en ondernemerschap

- Waar de vorige pagina's een overzicht geven van campussen, co-working ruimten, fieldlabs en ondersteunende diensten voor startups, wordt hier in bredere zin in beeld gebracht welke publieke en publiek-private netwerken en samenwerkingsverbanden op het gebied van innovatie en ondernemerschap actief zijn in Friesland.

Overzicht is
niet uitputtend

Type samenwerking / netwerk	Toelichting	Samenwerkingsverbanden en netwerken
Beleid & Strategie	Initiatieven die richting geven aan innovatie- en ondernemersbeleid in Friesland en Noord-Nederland	
Sectorale innovatie	Netwerken en centra die zich richten op innovatie binnen een specifieke sector	
Transitieprogramma's	Programma's die maatschappelijke, ecologische of technologische transities aanjagen	
Regionale ecosystemen & Triple helix platforms	Regionale samenwerkingen tussen overheid, onderwijs en ondernemers	
Ondersteunende diensten	Organisaties die ondernemers faciliteren met advies, netwerk, huisvesting of begeleiding	

Conclusie

Conclusie

De basis is gelegd, de richting is bepaald, nu is het tijd om op te schalen

- Het Friese ecosysteem voor (innovatief) ondernemerschap kenmerkt zich door een **sterke thematische focus**, waarbij startups, scale-ups, innovatieve bedrijven, campussen en fieldlabs nauw aansluiten bij de provinciale economische speerpunten, zoals watertechnologie, agrofood en high-tech systemen. Deze regionale specialisaties vormen de kern van het innovatieve landschap van Friesland en dragen bij aan de groei van de regionale economie.
- De steun voor innovatieve bedrijven én de financiering komen voornamelijk **vanuit de publieke sector**. Het is positief om te zien dat er veel inzet is voor het innovatiesysteem van Friesland. Maar het **ontbreken van de private sector** hierin is het grootste gemis - en tevens de grootste **kans om de innovatiekracht van Friesland te vergroten**.
- Zowel het financieringslandschap als de ondersteunende diensten **richten zich vooral op de vroege ontwikkelfase** van startups. Hierdoor is er voldoende aandacht en ondersteuning voor startende ondernemingen, maar ontbreekt het structureel aan begeleiding en grotere, private vervolfinanciering om deze startups door te laten groeien naar de scale-up fase. Dit vormt een **rem op het potentieel** van het Friese innovatieve bedrijfsleven en startup ecosysteem.
- Daarnaast is het van belang om de vele netwerken en samenwerkingen **beter met elkaar te verbinden**. De netwerken worden voornamelijk getrokken door publiek leiderschap, de uitdaging is om hier méér **betrokkenheid van het bedrijfsleven** te krijgen en dus óók de private sector als leider te positioneren. Hierdoor versterkt kennisdeling in het ecosysteem en kan innovatie versnellen.
- Al met al bevindt het Friese ecosysteem voor innovatief ondernemerschap zich nog in een relatief onvolwassen fase. Ondanks positieve ontwikkelingen, zoals groeiende financiering in de vroege fase, blijven belangrijke ecosysteem elementen zoals leiderschap, netwerken, kennis en investeringsvolumes onder het landelijk gemiddelde. Het **versterken van deze elementen** vergroot de kans voor startups en andere innovatieve bedrijven om op te schalen en door te groeien, en zo de **innovatiekracht en het verdienvermogen van de Friese economie te vergroten**.

Colofon

Datum: oktober 2025

Auteurs Birch:

Bram Schoenmakers – bram.schoenmakers@birch.nl
Tom Hendricksen
Marc Bloemendaal

Web:

www.birch.nl

Onder begeleiding van Planbureau Fryslân:

Tonny Huisink
Gerian Kuiper
Wouter Marchand